

Cp-V
PSOL-4/0002

GARLANDA POÈTICA ILERDANESA.

Cp-V
PSOL-4/0002

GARLANDA
POÉTICA ILERDANESA

COMPOSTA PER LA SENYORA

NA MARIA JOSEPHA MASSANÉS DE GONZALEZ

Y 'LS SENYORS

EN ANGEL GUIMERÁ. EN JOSÉPH MARTÍ Y FOLGUERA. EN PERE DE ALCÁNTARA PENYA.

EN LLUIS ROCA Y FLOREJACHS. EN FREDERICH SOLÉR Y HUMBÉRT

Y EN FRANCÉSCH UBACH Y VINYÉTA,

PUBLICADA PER

EN JOSEPH PLEYAN DE PORTA,

CRONISTA DE LLEYDA.

É IL·LUSTRADA AB LOS

RETRATOS DELS AUTORS Y FOTOGABATS FETS DE DIBUIXOS Á LA PLOMA

PER

EN JOAN SERRA Y PAUSAS.

LLEYDA;

ESTAMPA DE JOSEPH SOL Y TORRENS.

Any 1881.

À LLEYDA.

Prole que tus glorias ama
Y en tu regazo se agita
Trabajaré por tu fama.

L. Roca. - *Glorias de Lérida.*

No han vist tots la llum en tas perfumadas riberas los egrégis cantors que en llahor teu han fet ressonar sas liras y quals armónichs acorts tinch la satisfacció de presentarte avuy reunits en las ségüents planas; mes si t fitxas en llurs accents veuràs com son nats de cors que be podrian ser fills teus y per lo qual has de estarlosne agraida. A son ingéni y amor deus, donchs, la present *GARLANDA*, que jo, lo mes petit, y en nom de tots, tinch l' alt honor d' oferirte.

Joseph Pleyan de Porta.

Lleyda diada de Sant Joan de 1881.

Es propietat.

PENSAMENT DE PLATA Y OR

GUANYAT PER NA MARIA JOSEPHA MASSANÉS DE GONZALEZ AB SA POESÍA
Grats recorts, EN LO CERTÁMEN DE LA «SOCIEDAD LITERARIA Y DE BELLAS
ARTES DE LÉRIDA» CELEBRAT LO DIA 11 DE MAIG DE 1880, AB MOTIU DE
LA FESTA MAJOR DE DITA CIUTAT.

GRATS RECORTS.

ODA .

AL LLOREJAT ESCRIPTOR Y ENTUSSIESTA FILL DE LLEYDA

DR. D. LLUIS ROCA Y FLOREJACHS.

Estos Fábio ¡oh dolor! que ves ahora
Campos de soledad, mustio collado,
Fueron un tiempo Itálica famosa.
RIOJA.

Riu que deballas
Tot dolsament,
Formantne xifres
D' or y d' argent,
Y si t' esmalten
Los ratjs brillants
Del sol, t' enjoyas
De purs diamants;

De dalt les serres,
D' els Pirinéus,
Vens cobrán pàries
D' els gèls y neus.
Y t' aygua pura
En abundò
Per tot escampa
Rica sahò.

Per só, Riu Segre,
Fas ton camí
Sempre en mitj d' ample
Florit jardí.

D' eixes flors una
Voldria ser,
Perque mon calser
Com ensencer,
Perfumés pródich
De nit y jorn,
Les encontrades
Del teu entorn.

¡Ay! jo voldria,
Ser cotoliu,
Per en tos márges
Ferhi mon niu.

O convertirme
En rosinyol,
Pera seguirte
A petit vol,
Y de arbre en arbre,
Sens may parar,
Fins ahont ab l' Ebro
Caus dins la mar.

Y seguintne cantaria
Tot fen via
Y revolant pels brancalls
Les glories d' eixa Regina
Que vehina
S' enmiralla en tos cristalls.
De llerda, de l' Amaçona
Que s' ascona
Sera oculata ab intenció
D' esgrimirla, si algun dia
Pretenia
Rendirla nova opresió.

¡Ay! molt Sícoris suspiras
Quant oviras
Llur famós poder finit,
Y que 'ls quíns la maltractaren
No deixaren
Tros sensér de llur vestit.

Puig de sa pompa envejada
Despullada,
Res á ta llerda ha restat,
Sino 'ls recorts de constancia
Que ab Numancia
Tan sols tenen paritat.

Per so, riu, ab mut llenguatje
Llur coratje
Tal volta contas ploròs,
Mes quina sabiduria
Compendria
Ton murmuri romorós.

Quant contemplant jo ab fixesa
Ta bellesa
Vegi disputars lo pas
A tes *dargues* platejades
Disgregades
Com islòts flotans de glas,

Quant lluint en t' òna brava
Brillejaba
L' ástre argentat de las nits,
Geroglífichs lluminosos,
Misteriosos,
Veurer creya en ella escrits.

Y detenint la mirada
Extasiada
Demunt ta crespa corrent,
Pensí que ab xifres estranyes,
Mils de hassanyes
Remembrabas á la gent.

E igual que la vista encanta
La brillanta
Óptica fascinació,
Dèls panorámichs payssatjes
Ab imatjes
De sorprendenta ilusió,
Aixis fórman tes onades
Esmaltades
Pèls ratjs solárs esplendents,

Passatjeres escriptures
 Com figures
 De grans cuadros disolvents.
 Mes ¿quí de ta superfície
 La ficticie
 Escripura entendre creu,
 Si eixes xífres mal compreses
 Son impreses
 Per tan sols llegirlas Déu?
 Y no obstant' m' apar que en elles
 Maravelles
 Contas del poble Ilerdà,
 Y que en llurs anàls de gloria
 Fas l' historia
 De tot lo llinatge humà.
 Sempre lluytes, sempre guerres
 Que les terres
 Cubriren ab vels de sang,
 Sempre la ambició que puja
 Per en pluja
 Càurer disolta entre 'l fang.
 Aixó, Segre, en t' ona clara
 ¡Cosa rara!
 Llegirhi un jorn he cregut,
 Cercánt mos ulls afanyosos
 Los sumptuosos
 Restos de eix poder retut.
 Temples Grechs y Romans foros,
 Las dels moros
 Mesquites, banys, richs haréms,
 ¡Deball senzilles morades
 Soterrades,
 Están les pedres ensémps!
 Si de aytals joyes alguna,
 Per fortuna,
 Atzart felis descubreix,
 Mils de mils aterrassades
 Y oblidades
 Contraria sort escondeix.
 La forsa del temps, oculta
 Catapulta
 Qu' enderroca sens remors,
 Colgá, ¡ó riu! baix tes robines,
 Les ruines
 De oprimits y de opresors.

Foren per sempre esborrades
 Les petjades
 De aquellas generacions,
 Mentres que tú encara esplicas
 Y publicas
 Llurs immortals tradicions.
 Be fas; llurs grans fets detalla,
 Pero calla
 Tristos anàls depressius,
 De quant nissaga estrangera
 Logrà fera
 Als Ilerdets fer catius.
 Y si per narrár t' afanyas
 Ab extranyas
 É indescriptibles visions,
 Les falsedáts malfactores
 De invassores
 Cartagineses legions,
 Diguen també tes onades,
 Quant inflades
 Donan llurs rugits esglay,
 Que á Ilerda negra falsia
 Podrá un dia
 Oprimir mes domptar, may.
 Si dius que per éixes planes
 Les romanes
 Aligues de inmens poder,
 Enfurismades lluytaren,
 Y 's jugaren
 Los destins del mon enter,
 Descriu los colps que á la extesa
 La feresa
 Fugint dels Ibérichs darts,
 Com aucellots de rapinyes,
 Tes campinyes
 Abandonaren cobarts.
 Conta també del teu noble
 Antich poble,
 Los esforssos gegantins
 De ses grandioses empreses
 Acotmeses
 Contra Gots y Serrahins.
 Y la serena arrogancia,
 La constancia
 Ab que llurs braus campeons,

Les feres hosts destrossaren
 Y 's mofaren
 Dels Felips y Napoleons.
 Conta que á Ilerda ses glorias
 Y victorias
 Costaren tans de dolors,
 Que 'm dona sa desventura
 Mes tristura,
 Que plaher sos fragants llors.
 Puig de sang estranya y propia,
 Tanta copia
 A tos purs raudals ha unit,
 Que 's diu si ab ses torrentades,
 A vegades
 Desastrós has sobreixit.
 Per aixó Lleyda ensopida
 Jau ferida
 Y entregada á greus recorts,
 Y son bell front de Regina,
 La polsina
 Cubreix ja dels pobles morts.
 Mes ¿ella morta? ab tal pensa
 Reb ofensa,
 La que conta aytal pasát,
 Y conserva en mitj sa ruina
 La genuina
 Catalana activitat,
 Y te nines candoroses,
 Mes hermoses
 Que los llirs dels seus blasons,
 Y te braus cors generosos,
 Animosos
 Y de nobles condicions;
 Y honra de las arts y ciencias
 Te eminencias
 De justa celebritat,
 Com quant la sabiduria
 Difundia
 Sa extinta Universitat.
 ¿Per qué donchs desconortada
 Y entregada
 A deplorable inacció,
 Te plegada llur senyera
 Que abans era
 Herált de la ilustració?

¿Perque demunt de l' argila
 Que s' apila
 D' eixos murs prop lo terror,
 No es sa llotja descolgada
 Y tornada
 Sucursál del mon á ser?
 ¡Oh! si volgués deixondirse,
 Revenirse
 D' ex paroxisme mortal!
 De nou sa veu coneguda,
 Ben rebuda
 Fore ab goitj universal.
 Y si d' altres gents vinguessen
 Que intentessen
 Son ocult vigor rendir,
 Sopte llurs fills s' alsarian
 Y armarian
 Per deféndrerla ó morir.
 Y es per aixó que 'hont s' assenta
 Lleyda ostenta
 En lo enlayrát terraplé,
 Sa protecció misteriosa,
 La grandiosa
 Ciudadella de sa fé.
 Eixa torre inespugnable,
 Admirable
 Atalaya y grat recort,
 Es titánich sentinetlla
 Que 'n peu vetlla
 Per sa custodia y confort.
 Es far de costa escarpada
 Que apagada
 Te sa llum per furiós vént,
 Y que si á brillar tornaba
 Com brillaba,
 Fore per son salvamént.
 Y ¡ay! si eix rúnich edifici,
 Sol indici
 Del Ilerdeta poder,
 Per disort esdevenia
 Que algun día
 Derruit vingués á ser;
 Ab sos murs enderrocades
 Les morades
 Del poblát, á tomballons

Y ab horrible cataclisme,
 Fins lo abisme
 Rodarian del teu fons.
 Mes ¡ay! Segre, tal penvindrer
 No pot tindrer,
 Ciutat que lo influx Diví
 Te de la estrella serena
 Que enllumena
 Los cims del *Gardeny* vehí.....
Y ¡á Deu! riu de Ilérda aymada,
 Deslliurada
 Sia de son inich fat,
 Tost recobre sa grandesa
 La Primpcesa
 Que agoneixa al teu costat.
 ¡May mes en llurs vels voyrosos,
 Carinyosos
 Mos tristos úlls detindré!
 Ni 'ls primors de tas gebrades
 Argentades,
 ¡May, may mes admiraré!
 Perque la llum de ma vida,
 Ja esmortida
 Lluny d' eixos llochs tindrà fi;
 Pero en tant que guspiregi,
 Ton egrégi
 Recort, sempre viurá en mí.
 Y de anyoransa ab la pena,
 Per l' arena
 Aniré de vora 'l mar,
 Mirant si en sas ones braves
 Puch tes blaves
 Mansas corrents ovirar.
 Y res fà que entremesclades
 Tes onades,
 Ab les mes pures del mon
 Siguesen, ma fantasia
 Tost veuria
 Aquelles que teues son.
 Puig que pera mes bellesa,
 Tens impresa
 Demunt ton crespát raudál,
 La ignota taquigrafía
 Ab que escriu l' ástre del dia
 Los fets de Lleyda inmortal.

MARÍA JOSEPHA MASSANÉS DE GONZALEZ.

GLORIAS DE LLEYDA. (1)

INTRODUCCIÓ.

D' un riu al marge que al seus peus ofrena
 De perlas dóna y suspirant s' allunya,
 S' alsa una vila en actitud serena,
 Vers l' extrem ponentí de Catalunya.

En bon hora nasqué. Pàmpols y rosas
 Guarniren sempre son bressol. Propici
 Li somrigué l' destí: d' horas gloriosas
 Somris aytal fou falaguer indici,

(1) Aquesta composició, escrita á principis de 1852, y primitivament en llengua castellana, (tal com se publicá mes tart en la *Revista del Ateneo Leridano* corresponent al més de Abril de 1873) fou llegida en una de las amenas vetlladas literarias que per aquella época donaba semanalment en sa casa de Barcelona la llorejada é inclita poetisa Na Maria Josepha Massanés de Gonzalez. L' autor que en gustosa bé que humil consonancia ab sos *grats recorts*, ha tingut ja la íntima complacencia de consagrarli n' un especial—del que mes endevant també farém trasllat en aquest llibre—se gosa avuy en consignar aquest altre, com viu testimoni de la antiguetat d' uns vincles que ell te á gran honra, y sempre ha conservat en molta estima.

Y la tribu ditxosa, que en sa albada
Volgué fer son alberch d' aquella vila,
De plers y amors saborejá una estada
Baix sa sombra benéfica y tranquila.

Frondots jardí que son ambient perfuma
Y mou á cada pas nova sorpresa,
Es rica alfombra de bellesa suma
Per tot l' entorn de la Ciutat extesa.

Aixis de flors y fruits tal copia cria
Y tant sa vega fértil enamora
Que de ella en mitg, un fill d' Andalusía
May sa Granada y son Genil anyora.

Tot causa encís: tot es perfum y gala
Pels voltants de eixa vila benvolguda;
Mes ella avuy lays de tristor exhala
Planyentse de dissort sobrevinguda.

Puig, dels dons á despit ab que la volta
Naturalesa espléndida, sospira
Cuand la gosada un jorn potencia molta
Sens l' antich lluiment minvada mira.

Si ara l' viatger sas ávidas miradas
Fixa en un torelló que arreu s' esquerda,
Y en las junturas de desertas gradas
Veu creixer—nou tapis—la molsa verda,

Si l' giny repara de la forta Etruria
Remembrat en sos murs y frontispicis
Cerca.... cerca en los temps de la velluria
La historia de eixas torres y edificis.

Y en següents jorns sa fantasia esmenta,
Signats ab xifras quals segells no moren,
Setges y lluytas de sa gent valenta
De que aytals murs bons testimonis foren.—

En mitg tal volta de la nit, cuand calla
Sópita la Ciutat, y sols l' alerta
Llansat de lluny á lluny en la muralla
Manté allí al guayta en vigilancia aperta,

Si al proseguir un caminant sa vía
La descobreix banyada per la pura
Llum argentada que la lluna envía,
Pera admirarla á plenitut s' atura.

Y sent emoció fonda, la silueta
Galana al véurer de la vila hermosa,
Que descuidada á son devant y quieta
Vora del flum amigament reposa.

Mes entra en aflicció si al fl compara
Ab sa grandiosa pompa primitiva
Lo llanguiment y l' orfanesa d' ara,
Y s' allunya l' viatger ab pena viva.

¡Sotrach terrible! De greu fat joguina,
Mes que un vérger per soli là fortuna
Encar 'li servi, s' troba la heroína
Que en sos llors no veigé rival ninguna.

¡Poder dels setgles! La Ciutat forseja
Despullas per guardar de sa victoria,
Ella que fou del estranger enveja
Del espanyol perpétua vanagloria.

Avuy del brill y la energia falta
Que li guanyaren triunfadora estima,
Si sa memoria l' esperit exalta,
Sa dolorosa pérdua desanima.

¡Y com no ha de sorpéndrer sa viudesa
Cuant la espanyola tradició pregona
Sa antiga fama y colossal grandesa....!
¿No endevineu qui siga eixa Matrona?

I.

Obriu de edats llunyanas las fullas primitivas
Que del succehit enclouen falagadors secrets,
Hont registrats se troban com crónicas jolivas
De pobles y de prínceps maravellosos fets.

Veureu que aqueixa vila que en son espill retrata
Del Sícoris la limpha, besantla dolsament,
Cuan tremolosa llisca com llarga serp de plata
Per entre sas riberas en ràpida corrent,

Es la Ciutat que *Brigo*, somniant un rich empori
Ahont traslluís la Iberia sos protectors esguarts
Alsá, com soberana del ample territori
Que son valor enténdrer deixés en totas parts.—

De eix ferm turó que als núvols aixeca altiu la testa
Desconegut l' origen y ls' fastos indagueu
En épocas remotas que, anant en sa requesta,
Confosos entre boyras la fantasía veu,

Descubriréu tal volta, per lo que d' eixa serra
Diu la oriental llegenda, lo *pavorós Castell*
Que de Tubál la prole vinguda á nostra terra
Posá en son cim, deixantli forsa invencible en ell.

Y ab los sorolls que s' conta movia en sas entranyas
La misteriosa empentá de fondos uracáns,
Lo *Torbelli* se ús mostri, del qual fáulas estranyas
En altre temps s' oiren y maravellas grans.

Las excursions ansiosas seguiu del *noachida*
Que de Sennaar los boscos deixant, feu son camí
Desde l' Orient á Iberia, grat somni de sa vida,
Y á aquestas llars sas tribus ardents conduhí.

Veureu com se destaca la magestat del poble
Que en digna vanagloria del espanyol temut,
De forsa y de grandesa com un emblema doble,
Lográ un *Helios* per títol, un *sol* per atribut.

Acás veureu la imatge surgir encantadora
De la *Athanagia* insigne, de eterna potestat.....
Gelosas altras vilas dispútinli en bon hora
Semblant renom, indici de clara eternitat.

Cerqueu, cerqueu encara, per descobrir que diuhen,
Entre ls' recorts de lluytas que l' territori ha vist,
De aquella rassa gestas famosas que ara viuhen
—A tot olvit ¡ay! próxim,—en abandono trist;

Sabreu que eixa Matrona qual cor á la influencia
D' ardor generós sempre doná son batiment,
Sent en la guerra exemple de heróica resistencia
Llum en la pau de gloria may estingida sent.

Es la prístina *Ilerda* que en dilatadas zonas
Pogué de sas victorias los rajos escampar;
Es *Lleyda* la que un dia cent cívicas coronas
Lográ privilegiada baix dosers d' or juntar.

¿Ja monuments no restan hont l' home trobar puga
D' aquella prepotencia titánicas senyals?
¿De jorns pitjors, á trossos en hora malestruga
Tal volta ls' esbargiren irats los temporals?

¿Jamay entrepussáreu en las trencadas llosas
Que un basament formaren de alta columna al peu?
¿Entre enramadas euras ocultas y molsosas
Graníticas figuras no descubriu arreu?

¿Las tombas no vegereu dels que en sagnosa guerra
Pugnaren valerosos com inclits campeons,
Impávits ilergetas que la nativa terra
Ab lo llument honraren de intrépidas accions?...—

Mes de contraris segles si tanta fou la furia
Que mármols, bronzos, pedras, arrebasés sens fi,
Sas allas recordansas posant en risch, la injuria
Del temps devastadora no tot, no tot sofrí.

Hi ha encara ponts y alcássars y torres y santuaris
En quals carreus sa historia grabada está y vivent,
Y criptas y archs y claustros y vasos cineraris
Ab xifras que eternisan de son passat l' esment.

Y en sagrat lloch que un día la guerra ab ma profana
Feu trasmudar en quadras y parchs y pabellons,
Las que hi deixá una insigne generació cristiana
Patents encar' se troban genials inspiracions.—

¡Oh! no has de véurer, Patria, ta magestat perduda;
Jamay aniquilarla podrá inimich tropell.
Desde tas primers horas, *Ilerda* benvolguda,
Tas gestas te formaren esplendorós joyell.

Permetme que las cánti: que es falaguer la historia
Del poble, hont la primera llum s' ha rebut, contar.
Dels fets que eternisaren son nom plau fer memoria;
Plau sas millors coronas ab tals recorts trenar.

II.

Per tot arreu hont se fixá la pensa
Buscant ¡oh Pátria aymada! ta memoria,
Viu entussiasme y alegría intensa
Sentí, trobant per tot arreu ta gloria.
Raigs difundeix de brillantor inmensa
De ton passat la memorable historia
Y ha de pláuret servir, Matrona augusta,
De magestat eixa diadema justa.

Escrita agrada véurer com ressalta
 Ab eterns signes ta potencia antiga
 Sens que l' brill enterboli que l' esmalta
 De segles trasmudats glassa enemiga.
 Sols quedaràs d' eixa aureóla falta
 Cuand tot en la creació disolt estiga.
 Forsa es en tant que sorprendent no moria
 Ta inmarcesible primitiva gloria.

Gloria y honor. Si à ta contrada arriba
 Fenicia gent, á tú la veus somesa.
 Si t' volta l' púnich y t' preten captiva,
 Retas l' afany de l' host cartaginesa.
 Y acreix ta forsa al contrastar altiva
 De un nou poble rival la vasta empresa:
 Fet que dels temps salvant la espessa broma
 Llú per be teu entre ls' anals de Roma.

L' universal govern ab set de gloria
 Dos capdills sospiraban temeraris,
 Y ls' llors per conquerir d' aytal victoria
 Promogueren encontres sanguinaris.
 Y en molt llunyas regions feren notoria
 Sa fermesa d' acérrims adversaris,
 Que á tant un jorn pogué arribar guerrera
 De César y Pompeyo la fal-lera.

Y, ampla vía á sos passos desembolta,
 Los portá à Hispania sa feral cobdícia.
 Sentí la terra en la creixent revolta
 Lo formidable aflux de sa milícia.
 Mes era lley de son destí tal volta
 Que fossis tú ab intrépida perícia
 La qui, d' ardits colossos á semblansa,
 Sos ímpetus rendisses de matansa.

¡Oh! Qui avivar pogués, Patria adorada,
 Pera orgull de tos fills la clara imatge
 De aquella famosísima jornada
 En que t' feu lo romá gran homenatge.
 ¡Qui l' ànimo pintar ab que esforsada
 Los rigors combatires y 'l ultratge
 De la invasora gent que cregué altiva
 A par de sos rivals, ferte captiva!

Il-lus desitg. Ab potestat robusta
 Despreciaries son bèlich anatema.
 Tú la ambició contrarestant injusta
 Cessár vegeres sa osadía extrema.
 Lo tremendo capdill sa sanya adusta
 Deguè humiliar devant de lley suprema,
 Y ho feu: tu en son camí, brava heroína,
 T' alsáres, y minvá l' ira llatina.

Imatge en maş visions encisadora
 Es pera mí del dia aquell la idea.
 Evocarla entre ls' somnis me enamora
 Que delirant ma fantasia crea.
 Y entre l' conjunt de mágia seductora
 Ab que en vestirla l' númen se recrea,
 La multitud romana se m' figura
 Véurer que honrar ta magestat procura.—

Per fi la lluyta termenà. L' aubada
 D' una pau fraternal serena apunta.
 Dintre ton clós, per tots quieta morada,
 L' host de vensuts y vencedors se junta.
 Vól l' héroe intrèpit sa triunfal entrada
 Signar, y en carró de victoria munta:
 Ab noble aspecte brau senat lo volta,
 Fentli llarga cohort marcial escolta.

Atrau ma vista la imponent corassa
 Y l' ample escut que l' fort soldat rumbeja,
 Y l' puny admiro ab qu' un la férrea massa,
 La pica un altre ó l' gladi ferm maneja.
 De sos semblants fa que l' altiva trassa
 Mes fera encara destacar se veja
 Lo casco ayrós, qual limpia bruñidura
 Lo torna espill que á plena llum fulgura.

Pel codolar, en rodas dut, avansa,
 Formidable company de la espulsiva
 Catapulta, l' ariet que á rompre alcansa
 Torres y murs ab sa potencia activa.
 Y l' só estrident que la bocina llansa
 Sento després com l' entussiasme aviva,
 Y escolto de la turba la cridoria
 Qu' omple l' espay ab càntichs de victoria.

Mes ¿quina estranya conmoció de prompte
Al poble arreplegat així esparvera?
¿Per qué eix silenci temerós en compte
De la gaubansa general primera?
L' endevinayre arúspice s' aprompte,
Dret al temple marxant ab fas severa,
Per buscar en confosos sacrificis
Del pervindre incógnit los auspiciis.

Ab perfidiós afany veig com consulta
Fatídichs signes, y ab conjurs indaga
Secrets que encara' entre sos plechs sepulta
Del esdevenidor la nit ubaga.
Y la futura sort en ells oculta
Pugnant saber, sa ma convulsa amaga
Entre las carns de víctimas sagnosas
Que ab fórmulas regira misteriosas.

Per fi sa ruda pretensió complerta,
Ab ulls farrenys la multitud esguarda,
Y alsant lo vel de la fortuna incerta
Sa veu pels aires en cundir no tarda.
¡Oh Patria! l' pensament se desconcerta
Lo dol al reconèixer que t' aguarda.
¡Tú també plora, d' aytal fat à vista,
Perque será la predicció molt trista!

III.

La paraula aterradora
del vell endeví escoltau.

—«Entre flors ahir d' un poble
la infància aquí relliscá,
y avuy del triumpho ab las auras
ja se ensuperbix gegant.
Fats propicis li donaren
de temps en ràpit espay
la preeminencia del áliga,
del lleó la potestat;
y ell de visos il-lusoris
confós ante l' brill, no sap
que tan sols es sa fortuna

vapor que s' fon al atzar;
mes prou descobrirho alcanso
jo, à través dels futurs anys,
ara que sos negres núvols
estich aquí penetrant.
Demá aqueix poble que créixer
en la opulencia lográ,
de folla febril arsura
sentirá bullir sa sanch,
y al conmourer sas entranyas
inquiet ambiciós afany,
d' altres gents en las tremendas
revoltas entrevindrà.
De sa nudrida foguera
brusc esclatará lo flam:
s' enterbolirá l' hermosa
puresa de son cel blau,
y al llansarse à las batallas
ab dominador arranch
veurá solsament escenas
de bárbara malvestat.
Com ratxa competidora
dels bramadors uracáns
ab la tormentosa furia,
veurá invadidas sas llars
per llegions advenedissas
que greu pretensió alenant
en los joyells farán presa
ab que l' Númen l' adorná.
Sentirá totas las iras
ell de dos bándols rivals,
cuand profitosas despullas
los dos en ell buscarán:
y de son pendó al abátrer
las altaneras senyals,
allí hont aquell ondejaba
plantarán nou estandart.
Un pare veurá sens honra
que de vils amors esclau
sacrificará en sas aras
al fill que injust menys prehuá,
y tras convit irrisori
encubrint maligne llas,
li farà l' veneno beurer
de son criminós engany.»

De Nembroth ab la feresa
 veurà un monarca encegat,
 robarli tots sos adresses
 sa ambició pera saciar,
 y una estrangera bandada
 que ab tabolada infernal
 lo rodejará escupintli
 del escarni l' fel amarch.
 Y valdament d' eixas turbas
 la forsa contrarestant,
 volcará á qui s' presumia
 terrena divinitat:
 si sos dols obtenen treva,
 no será perpétua pas;
 d' una major desventura
 tan sols presagi será.
 Perque un jorn lo mateix poble
 consentirá que l' trasbals
 de las edats espargisca
 quants llors haurá conquistat,
 y al condempnar sa apatia
 de egregis varons lo plany,
 ab vergonyosa indolencia
 no escoltará los seus clams.
 Com atleta que en mal hora
 se deixá junyir cobart,
 dels deus ofesos la irada
 maledicció sentirá,
 y llavoras ¡ah! llavoras
 plori el poble sens descans,
 feta trossos la bandera
 que no sapiguè empunyar,
 perquè, d' aquellas diadas
 tant falagueras detrás,
 nits li esperan congoixosas
 de desolació y esglay;
 y del sol que ara la anima
 al pérdrerse l's raigs brillants,
 son resplandor pera sempre
 tal volta s' apagará!»—

IV.

Vint segles passaren. D' aquell vaticini
 Lo fúnebre anunci ja s' troba complert.
 Vestigis ¡oh Patria! de dur extermini
 Prou diuhen al home los dols que has sofert.

Miná, tras llarchs triumphos, ton soli la furia
 D' adversa ventada que tot ho remou.
 Tos réguls caigueren del temps á la injuria.
 ¿Ahont es ton Mandoni? De Indíbil ¿qué fou?

Ben tost la potencia mimvá ab que gent brava,
 Prestante gustosa sol-licits serveys,
 Ton mando vá exténdrer. ¿No saps quand dictaba
 Ta veu fins á llunya comarca tas lleys?

¿Quand tú possehires marítima costa
 De Tárraco y Túlcis á Fels y Subúr
 Y Olérdula veyá, com guayta disposta,
 Tas naus pel blau pèlach camí fer segur?

De ton *Municipium* vingueren á terra
 Los fors, com dó civich, d' Octavi rebuts,
 Y aquells tims pacífichs y aquells mots de güerra,
 De gestas heróicas brillants atributs.

Tampoch ton *Mont-publich* nos deixa entrevéurer
 Quins cultos rebía de tú en lo passat:
 Tal volta s' vindría la faulta á descréurer
 Que impurs holocaustes allí ha suposat.

Sant Jaume l' Apóstol dugué á ta contrada
 —De sopte una punxa clavántseli al peu—
 La llum del alt codich, doctrina sagrada
 Que Crist segellára morint en la Creu.

Jo veig, d' un prodigi grandíssim exemple,
 Lo punt hont angélich auxili rebé,
 Y en doble morada simbólich lo temple
 Que alsá per memoria del poble la fé.

¿Perqué s' extingiren aquellas tant puras
 Y alegres aubadas de ditxa y de amor?
 La boyra malhaja que ab sombras obscuras
 Torná espessa fosca son viu resplandor.

Los goths t' enrotllaren ab ráuda embestida:
Tas llars invadiren los fers sarrahins.
Combats y deliris sens nombre ni mida
Gastaren ben prompte tos brios pristins.

Pel pols de las lluytas ja mústich amaga
Lo temps, Patria meva, ton inclit llorer.
Mimada d' un compte, per ell la nissaga
Vetllar prou vola del gran Berenguer.

Sas fullas caigueren. Ja olvida Valencia
Que al moro guanyada, rebé ton escut.
Si nous ceps donáres a sa descendencia,
Ja Mare no t' crida d' amors en tribut.

Sentires decreixer l' esforços que de guarda
Servi a tas maynadas en bélichs perills;
L' esforços ab que—mártre d' insidia bastarda—
Trobá un jòve princep amparo en tos fills.

Ni l' franch tas robustas defenses pregona.
Si ho feu altres dias, ja t' veu sens alé.
¡Que val t' aclamessin heròica amassona
Las tropas vensudas d' Harcourt y Condé!

Perdèrense al giro del temps aquells sabis
Concilis, aquellas magníficas Corts,
Hont feren cent bisbes y reys de sos llabis
Dictats brollar, dignes de inmensos recorts.

Y closa—mal haja colérica idea
Que en tú il-lús monarca volguè satisfèr—
La escola vejeres de fama europea,
Santuari de insignes virtuts y saber.

Caiguts ja no omplenan sos claustres y salas
Doncells ab cobdicia de ciencia y renom;
No ls' doctes que en ella floriren, y en alas
Dels vents a llunys centres duguèren ton nom.

Tos fills, los que eximis son giny y valensa
Mostraren en punyas y en arts a curull,
Moriren... No s' perdin jamay en ta pensa:
De ells tindrer deus, Patria, llegítim orgull.

Ja víctima fores d' horrors sens mesura
Y encara t' guardaba lo segle present
Nous danys, cuand d' incògnit volcá, en nit obscura,
Pasmada sentires l' esclat imponent.

Tas llars son incendi torná en munt de runa:
Tú en ell séus, contraris planyent tos destins,
Primpcesa burlada que veu sens fortuna
Com cau de sa espatlla lo manto a bocins.

Tal volta torturas mes fondas encara
T' esperan. Tal volta, creixent lo trastorn,
Las dolsas memorias que servas avara
També s' han de pérdrer com sombra algun jorn!

CONCLUSIÓ.

Lo pervindrer ¿quin es?...—Temors engendra.—
Prehuadas lluhèn d' altra edat las glorias,
Pero tant sols com bells recorts que cendra
¡Qui sap si s' tornaràn demá mateix!
Del poble brau pot ser la fibra embarga
Letal narcòtich ab acció maligna,
Y ni haurá fi sa somnolencia llarga,
Ni cessarà l' angunia que pateix!

Llampéch es la fortuna.—Heròicas vilas
Ufanas de esplendor, que en sas aubadas
Incólumes sentiren y tranquilas
Sobrevindrer iradas tempestats,
Romputs per últim los blasons vegeren
Orgull y gloria de sa gent valenta,
Cuand sa riquesa y son poder caigueren
Al volc fatal de pobles y de edats.

Y ¿es aquesta la sort? Una esperansa
Alegre l' cor. La pompa primitiva
Si ha perdut Lleyda en la amargant mudansa,
Lo pervindrer li guarda altres llorers.
De persistent vigor ab brasa interna
La animá aquella rassa fundadora,
Y en la historia del mon durará eterna,
Al revivarse aquells ardors primers.

Desvéllat, Ciutat dormida,
perque a ventura molt alta
ton esdevenir convida.
Pera lograr nova vida,
no mes un esforços te falta.

No s' frustraren dels insignes
varons que en tas tombas jauhen
los fets, de gran válua signes:
fóren d' un nou poble dignes
llavors que brotàm ja trauhen.

Prole que tas glorias ama
y en lo teu seno s' agita,
traballarà per ta fama.
Ciutat, son amor inflama,
son zel y entusiasme excita.

Mostra las ricas herencias
de tas proesas antigas:
obre ampla vía à las ciencias,
culto à las santas creencias,
y certa del triumpho estigas.

De la maldat l' hidra aplasta,
y ta energia recobra.
Alena lliure, entussiasta...
Ab un sol desitg te basta:
ab un sol esfors te sobra.

Ton cel esguarda: colora
los núvols clar arrebol.
Aprés llarga nit, l' aurora
despunterà, precursora
d' un lluminosíssim sol.

LLUIS ROCA Y FLOREJACHS.

LO MARTRE

DE LA INDEPENDENCIA ILERGETA ⁽¹⁾

Esta es la justicia ¡oh pobles!
Que fer en Barca ha manat.

I.

Retrona lo corn de guerra
Per la plana y per la serra,
Y á son bélich, mágich só,
L' ilergeta n' abandona
La cabana, fills y dona
Tot d' un colp.

Negra es la nit, trist udola
Lo mastí de brónca gòla,
Llurs écos perdentse al lluny,

(1) Distingida ab lo primer accéssit al liri de plata en lo Certámen de la
Sociedad Literaria y de Bellas Artes de Lérida, de 1878.

Y en lo cim de la montanya
Llúhen fochs, llensant estranya,
Trista llum.

De la serra en l' alta cresta,
Armats de llansa ó ballesta,
Tot sovint se veu passar
Ombras com d' homs, que lleugeras
N' enfilan per las dresseras
De las valls.

Lo corn de tocar no para,
Com mes vá mes fort encara;
Lo cá no deixa l' udol;
Y mes fogueras s' atían
Que llurs resplandors envían
Des l' alt mont.

Y allà en la fonda clotada,
Per l' extranger ignorada,
D' ardiment lo cor rublert,
Quants lleyals ne té la terra
Van juntantse al crit de guerra
Que dú 'l vent.

.....
Lo cá calla en la cabana,
Ja 'ls foch no allumbran la plana,
Parà de tocar lo corn;
Mes en cámbi en la vallada
A la guerra aparellada
N' está l' host.

II.

L' auba despunta, l' arbreda
Se con mou al bés de l' aura;
Lo riu quiet corre y murmura
Y l' aucella en lo bosch canta.
Ja Indortes lleuger ne colca
Lo seu poltro de batalla,
En l' una ma la senyera,
Lo nú coltell á n' al altra.
Ja 'ls esquadrons s' arrencleran

Hont cap dels lleyals hi manca,
Guarnits de ballesta y fona
De dards y llansas y clavas.
¡Quán braus y ardits tots ne semblan!
Lo valor brilla en llurs caras,
E Indortes tot plé de joya
Desde son poltro se 'ls guayta.
Ja á punt de martxa, 'l brau régul
Los endressa la paraula:
—Qui avuy en la lluyta mori,
Els diu, alt renóm n' alcansa;
Lo que recúli, traydor,
En llur vida que mal haja.—
De Istoláci 'ls ne reçorda
Aprés las altas hassanyas;
—Quí son exemple no préngui
Enemich n' es de la pátria.
Y puig que avuy tot se juga,
Per fi, 'ls diu, plé d' entussiasme,
O resta lliure la terra,
O perim en la demanda.—
Després mil vitors ressonan,
Que tots á una ne llansan,
Y van repetint las valls
Fins las mes llunyas montanyas.

III.

Lo camí del enemich
Indortes bé que 'l sab prou,
Lo capitá que 'l comanda
Ja també 'l coneix son cor
Desde aquell jorn, que Istoláci,
Combatent los seus estols,
Va trobarne, en hora trista,
En sas crudels mans la mort.
Per ço resolt á venjarlo
Treu avuy sos, esquadrons,
Y al campament los endressa
D' Almilcar Barca 'l famós.
Coratjós va l' ilergeta,
D' amor patri tot plé 'l cor,

Y per dá al oblit llurs penas
 Entonant marciais cansons;
 Y així, guaytant per las planas
 Trepá serras, passa colls,
 L' animós y brau Indortes
 Devant de llurs esquadrons,
 Cavaller en negre poltro,
 En la sinestra 'l penò,
 Lo llampant coltell al altra
 Y apretant los esperons.
 De son ferreny enemich
 Per fi 'n veu las feras hosts;
 Quan Indortes las ovira
 De cap á peus se con mou,
 Y com retardar la lluyta
 L' intrépit régul no vol,
 Desitjós de escomensarla
 Ja 'n crida als seus capithosts,
 —Ola, aquí 'ls braus de la terra,
 Que 'l retart ja 'm reca prou;
 Cara á cara y á ells de sopte
 Y á fer pendre al aigla 'l vol!—
 Posa en ordre de batalla
 Aprés als valents estols,
 Los encomana que 's batin
 Com á feras fins la mort,
 Y pensant que si avuy guanya
 S' ha salvat encara tot,
 Cego de coratje 's tira
 Sobre 'ls africanos estols.
 Y la punya se comensa
 Ab tal fúria y tal ardor,
 Que del terratrémol qu' alsan
 Fins ne retrunyen los monts.
 Y aixís lo dia se passa
 Fins á la posta del sol,
 Y aixi apar que 'ls trovaria
 La vinguda del nou jorn,
 Ferint rabiosos y occintse,
 Lluytant tots com á lleons,
 Si 'ls soldats del fer Amilcar,
 A quins n' atía furiós,
 No desfessen en cent troços
 Als ilergetas estols.

IV.

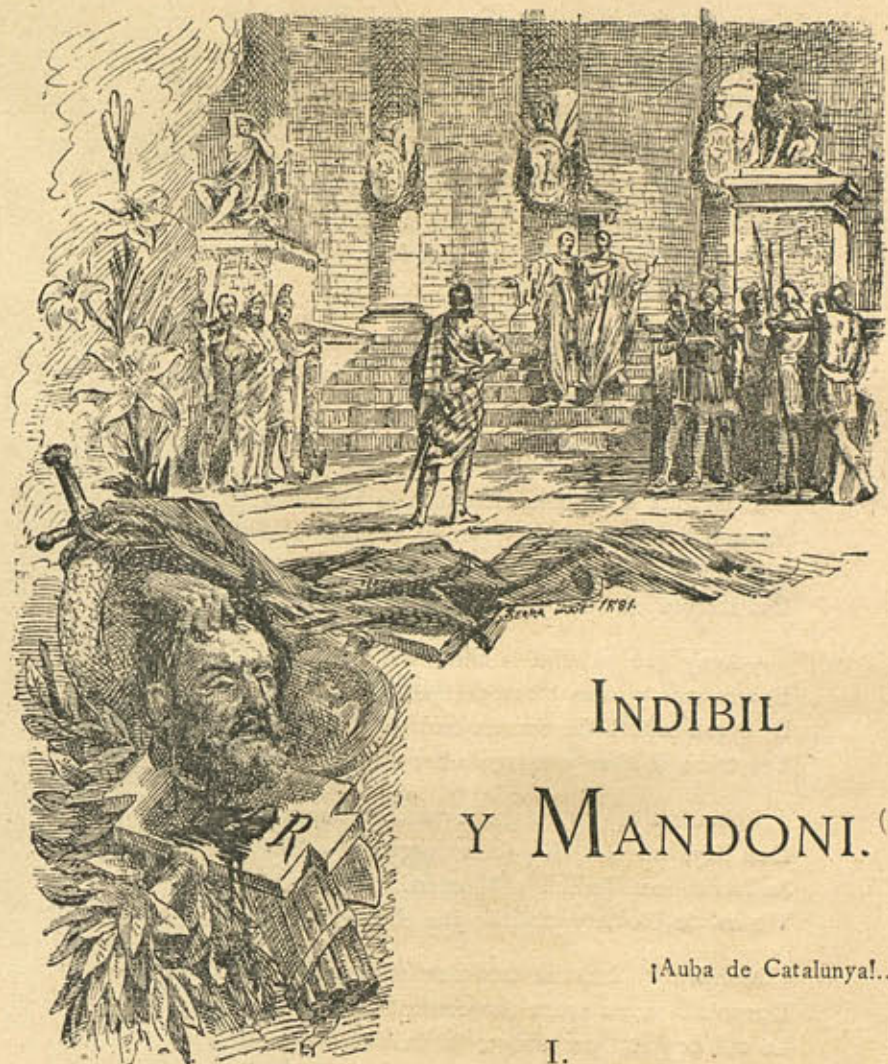
La batalla s' es finida
 Morts pél camp se 'n veu á munts,
 Y d' espatllers y cuyrassas
 Capells y llansas ni há pús.
 Y mentres lo negre boltre
 Fartas de carn fins la nuc,
 Indortes, que de la lluyta
 Viu encar sortí há pogut,
 Aprofitant las tenebras
 Sol y lás, trist y confús,
 Per ignoradas veredas
 Del camp de la mort ne fuig.
 Pensant en sa sort migrada
 No pot resistir l' enuig
 Que son noble cor rosega
 Y 'l té angoixat y abatut.
 Ell, del valor viu exemple,
 ¡Veures sens conort avuy!
 Condol, lo sentir los planys
 Que llensa al dol que l' ajup
 Mentre á un vilatje s' acosta
 Hont pensa trovar acull.
 Quand d' ell los carrers trepitja
 De rancor n' alsa un bramul
 Lo poble y 's tira ab sanya
 Del brau Indortes demunt;
 Aprés las mans li abarrota
 Sens trobar ajuda en nuyll,
 Y com si fos un traydor,
 Plé de rábia, l' poble il-lús,
 Sobre 'l rostre del trist régul
 Sa inicua baba li escup.
 En va Indortes pe 'ls deus jura
 No esser estat éll venut,
 En va las nafras 'ls mostra,
 Que té per tot son demunt;
 Despietat lo poble diuli:
 —Ja que la guerra 'ns has d'at,
 Pera comprarnos la pau,
 Ningú servirà com tú.

V.

Ab forts crits y rialladas
 Que 'l cor de qui 'ls sent se 'n plany,
 Prop de la tenda d' Amilcar
 En un mont que enfront hi hà,
 Tosca creu llurs soldats n' alsan
 Hont un hom s' ha d' encreuar.
 L' hora es del auba, aquell' hora
 En que 'i mon vé á despertar,
 Hora vaga y d' amors plena
 De celistias y d' encants;
 Mes hora que de rés parla
 A qui, com lo general,
 Sols als horrors de las lluytas
 Té 'l dur cor acostumat.
 Llarga estona fá que aguardan
 D' Amilcar los estols braus,
 Des la creu á fins sa tenda
 Espesas renglas formant,
 Puig la justicia que á ferse
 Va ab grave solemnitat,
 Vol En Barca que lloch tinga
 De llur exércit devant.
 Y si há poch tot ramors era,
 Riallas, gatzara y cants,
 Als sons que llensan las trompas
 Tot se queda al punt callat.
 Es que Barca de sa tenda
 De gala agensat surt ja,
 Y ab ferm pas s' endressa al sóli.
 Que allí prop n' ha fet alsar,
 Desd' hont presenciar desitja
 La mort de son brau rival.
 Quán en Barca al daurat tripode
 Ceremoniós s' ha assentat,
 De llurs tinents rodejantse
 Que la cort li van formant,
 Altre colp l' aguda trompa
 Ve nou silenci á imposar.
 Mont amunt en tant un home
 Munta de sayons voltat;

Fadigós pujant la costa
 Sols pensa en sa pátria encar.
 Es Indortes, lo brau régul
 Que com los ulls li han llevat,
 La mort, lo trist, no pot veurer
 Que del mont l' espera al cap.
 Martre de la independencia
 Son amor deu segellar
 Donant sa sanch per la pátria,
 Morint en la creu clavat.
 Y mentre' ab santa paciencia
 Sofreix lo martell y 'ls claus,
 Lo poble que se 'l va vendrer
 Resta mut y esgarriat.
 Aprés quán ja en alt lo deixan
 Aspra veu se sent cridar:
 —Esta es la justicia ¡oh pobles!
 Que fer En Barca ha manat
 En la persona de Indortes,
 Per traydor y deslleal
 A la Republica augusta
 De Cartago l' imperant.
 Ibéria, prent d' éll exemple
 Y á En Barca corre á acatar.—
 Y 'l poble, que 'l pregó escolta,
 Penedit y sanglotant
 Per la malvestat comesa,
 A sas llars se 'n torna ja;
 Puig la severa justicia
 Que acaba de presenciar,
 Li diu que avuy se n' es post
 Lo sol de la llibertat.

JOSEPH PLEYAN DE PORTA.

INDIBIL
Y MANDONI.⁽¹⁾

¡Auba de Catalunya!...

I.

Soná lo corn dels ausetans. Tarraco
Bada sas portas, y l' estol de guerra
Muntant cavalls de las regions del Orcia
De gom á gom per sos carrers se n' entra.

L' ardit Mandoni, 'l llamp de las batallas,
Devant cavalca, la color de cera,
Contret lo front, ab lo sonris als llabis,
Clavant los ulls en pórtichs y finestras.

(1) Distingida ab l' únich accésit concedit als *lliris de plata*, oferts per la Excelentíssima Diputació de Lleyda en los Jochs Florals de Barcelona del any 1875.

Son pas no atura á son redós coblada
L' ignoble xusma dels llatins serventa,
Que 'l poltro al frech dels esperons renilla,
Sas clins s' atufan y la carn masega.

Tant sols al veure que l' edil s' atansa
Bridó y estreps llensant bót de la sella,
Y sol se 'n puja los grahons del foro
Dels erts lictors esgavellan las renglas.

Al vent retrunyen los clarins de Roma,
Las aiglas d' or sobre dels caps s' aixecan,
Las armas totas, refregantse, dringan,
Un clam de gloria en los espays se bressa;

Y en mitx sos pobles Escipion lo jove
Mantell de porpra arrossegant s' avensa
Aixis parlant al cavaller que arriba,
Del marbre alsantlo y estrenyen sa destra:

—Avuy que os mira la ciutat del Láci
Entorn mas plantas mossegant la terra
L' orgull soperb de vostres cors oblida,
Vos torna á alsar y en son amor vos deixa.

Rebeu ma espasa en vostra sanch trempada,
Deu lleys ab ella als pobles ilergetas:
Ja lliures son. Indibil y Mandoni
Viuràn de Roma y morirán per ella.—

Mandoni 'l ferro ha tremolat; ab calma
Després l' acota sense dar contesta,
Lo tall besant, per amagar la ira
Que 'l blanch dels ulls espurnejant sangneja.

Y obrintse pas en la maror del poble
Recorre plassas y carrers sens esma;
Y al lluny, tot sol, arrossegant la brida,
Fidel son poltro 'l vá seguint darrera.

Tant sols al veure que la nit devalla
De Júpiter tonant calsiga 'l temple,
Y en mitx del ara rebatent l' espasa
Al deu s' encara y ab sos ulls lo repta:

—Guerra á tos fills, oh exelcitut de Roma!
Pel demunt de ton front mon bras s' aixeca;
Guerra á tos fills! que caygue 'l Capitoli
Y sas runas escampe la tempesta!—

Digué ab feresa, y s' allunyá en la fosca:
Sobre l' ara del deu l' acer llampega.....
Aprés s' oiren de cavalls la martxa
Y crits de mort enllá d' enllá perdentse.

II.

Es nit encar. Los pobles ilergetas
Rera 'l fort estacat á munts reposan:
Soldats ja vells la fosquetat regiran
O ab l' orella en la pols callats escoltan.

Retruny un corn, y un altre, y ja es lo cercle
Gavell d' espigas que 'l mastral fa moure:
Las tendas cauhen, los cavalls renillan.....
Ja l' ample estol cap á la vall s' aboca.

—A mort!—Indiòil va cridant feréstech
Y ab Mandoni, comandant las tropas
Envers las aiglas que á la llum del dia
Entre nuvols de pols xisclant s' acostan.

Y s' ou lo ferro masegá 'ls arnesos,
Los dards, bronzint, en los pitrals rebotre,
Las carns obrirse al tall de las espasas,
Cruixir las llansas y xiular las fonas;

Y ensá 'ls nafrats agonejant s' unglejan,
Y cechs y folls abrahonats rodolan;
Y enllá pels peus arrossegant cadavres
Poltros orats la lluyta giravoltan;

Y alsan las picas ensagnadas testas;
Y 'l pes dels morts esllavissant las rocas
Carros y bous y máquinas de guerra
De timba en timba 'ls rierals s' emportan.

Mes ¡ay! tot d' una 'ls ilergetas callan:
Ni avensan ja, ni al colpejar responen:
Lo noble Indibil del cavall relisca
Clavada al pit la fulla d' una ascona!

—Avant mos fills!—esglayador s' aixeca
De Mandoni abraçat, mirant sos pobles.
—Avant! Avant!—y arrebasantse 'l ferro
Lo llensa altiu als centurions que 'l rotllan.

Oh deus! la testa sobre 'l pit decanta,
Sa veu s' apaga, son esguart se torba,
Y al caure en brassos dels companys de lluyta
Per sempre mes l' han revoltat las ombras!

Un crit d' esglay en lo combat s' aixeca,
Y allà vant sós guerrers, fugint sens ordre,
Arreu seguits de las potents centurias
Que ab sanch de lliures los camins emporpran.

—Enrera mos fidels! Mandoni crida.
—Enrera tots!... Y el desgavell l' afoga,
Y un mar bullent à son entorn alsantse
Arrossegant l' empeny entre sas onas.

Llavors los cónsols las legions congregan:
Y al veure al lluny, en son cavall que vola,
A Mandoni salvar los cos d' Indíbil
Cridan postrats:—Lo mon es teu, oh Roma!

III.

—Ilerda, *vale*; 'l sol de ta grandesa
S' ha post per sempre en mitj la nuvolada;
La mort ab toga dels inichs procónsuls
Los peus sangnosos en ta cendra escalfa!

Ilerda, *vale*. Ja no tinch de veure
Tos murs altíssims coronats de guaytas,
L' altar de Belo, tos palaus que miren
Del clar Sicoris las correntas ayguas!

May més l' esposa de mon cor volguda
Lo dols fillet abrassarà en ma falda;
Ni haig de sentir may més la veu d' Indíbil,
Ni haig d' estrenyer may més la ma dels Barcas!

Devall las runas que 'ls romans trepitxan,
Ben sol, Ilerda, sens capmall ni espasa,
Ben sol, de nit, escoltaré t' angoixa,
Lo drinch dels ferros de tas gents esclavas!

Y entorn mon llit rodolarán los setgles,
Y 'ls fills, migrats, oblidarán sos pares!
¡Oh poble trist de mon afany la joya!
¡Oh fat crudel! oh llibertat! oh Pátria!

Aixís planyentse 'l cavaller Mandoni,
En terra 'ls ulls y 'l caperó en la cara
Los llarchs grahons del cadafalch se 'n puja
Voltat per collas de sayons qu' esglayan.

Ay deus! la mort en lo combat qué dolsa!
Qué amarga avuy en mitx de sa nissaga
Plaher de Roma, mercenaria impura
Que ven son cap pera nodrir las aiglas!

Ja cau en terra, ja 'ls clarins retrunyen.
Ja 'l front que abrusa en lo piló descansa
Trayent la vista del indret del poble
Que trist se 'l mira ab la-rojó en las galdas.

Tot d' una un crit ha ressonat, sens esma
Las turbas s' obran, los botxins s' apartan;
Feresa dona lo ropatxe á trossos
Ab un nin sobre 'l cor munta las gradaś.

La veu Mandoni y las cadenas trenca
Y estén los brassos de genolls altsantse.....
Mes ¡ay! que xiula la destal, llampega,
Y un tronch desplomas' y una testa salta.

La mare al poble gemegant la mostra:
—¿Que has fet, oh rassa de tants héroes? Guayta!
¿Y á eix preu te vens á tos botxins? Desperta!
Venjansa y llibertat!.,.—

¡Y 'l poble calla!!

ANGEL GUIMERÁ.

Mestre en Gay Saber.

LLIRIS DE PLATA;

JOYA OFERTA PER L' EXMA. DIPUTACIÓ DE LLEYDA Á LA MILLOR POESIA REFERENT
 Á UN FET HISTÓRICH DE LA PROVINCIA, EN LOS JOCHS FLORALS DE BARCELONA DEL
 ANY 1875, Y GUANYADA PER EN FREDERICH SOLER Y HUMBERT AB SA COMPO-
 SICIÓ *La Batalla d' Ilerda.*

LA BATALLA D'ILERDA.

César y Pompeyo.

Del Sicoris fondo mirant la ribera
Un jove que porta lo manto de grana,
Y en la alta cimera
La lloba romana;
—Un' altra vegada, ab rábia murmura,
Un riu me detura.

¡Quí sab! després pensa, pot ser en sa ona
Per darm la victoria, lo deu de la guerra
Me dú la corona
De Rey de la terra.
¡Quí sab!—Y enlayrantse al cel sa mirada
Hi resta clayada.

Daurantne los nuvols l' aubada clareja,
Las ombas replegan sa negra mortalla;

Del sol, que brilleja,
Un aigla devalla,
Y xiscla, y revola, y, ab dolsa alegría,
A Ilerda fa via.

—¡Oh Jove! tu 'm mostras ab l' au de la gloria
La vía del sóli; lo jove murmura.

Comença ma historia.
Lo riu no 'm detura.—
Y mana qu' á Ilerda, ab ánima y vida
L' host vagi enardida.

Un pont lliga prompte del riu las riberas,
Per éll atravessa la host brava y forta;
Y barcas lleugeras
Lo Sícoris porta.
L' ezcércit murmura:—Si aixís tot ho doma,
De César es Roma.

Los braus de Pompeyo á Ilerda defençan,
Murallas los cercan y Afrani los mana,
Y á lluyta se llençan
Ab ayma romana,
Y 's baten com feras, y juran occirse
Primer que rendirse.

De vora del Cinca n' arriba un missatje:
—Mas tropas, retudas, ja á César acatan;
Ab furia salvatje
Nos vençen y matan,
Y l' host invencible á Ilerda s' atança.
No resta esperansa.—

—Encara 'l Mont-públich podrá defençarse,
Llegint lo missatje, Afrani contesta,
Y haurà de entornarse
Si vè de conquesta,
L' ingrát, quí á Pompeyo, deixant sa host retuda,
Li paga l' ajuda.—

Y mana aplegarne sas tropas guerreras,
Alçar á muralla las màquins mana,
Que 's batin com feras
A tots encomana.
Y, en barcas lleugeras, de César l' host forta
Lo Sícoris porta.

Ja 's veuhen y 's baten las hosts enemigas,
Sas filas en l' ampla planura 's barrejan,
Com garbas d' espigas
Los caps destralejan,
Y César murmura:—Que guanyi quí puga.
Avuy tot se juga.

Lo Sícoris porta banderas y cossos.
Las pedras se badan; la vila s' arbola;
Y s' umplen los fossos
De carn fins la gola;
Ja roban las ombras del sol la llum clara
Y 's baten encara.

Mes ¡ay de Pompeyo! Sa host ja 's retira;
Del mur del Mont-públich sols resta la runa;
Afrani sospira.
¡Finá sa fortuna!
Sos braus encatífan los murs en que jauhen,
Y al Báratro cauhen.

Fins morts espaventan, car llú en sa mirada
Valor indomable de rssa llatina;
De gala agensada
Los reb Prosserpina
Y 'ls diu:—Juli César á Ilerda ja doma.
De César es Roma.

Y César, mirantne á Ilerda retuda,
Al temple camina del deu de la guerra.
—¡Oh, Marte! ja muda
Vuy d' amo la terrá.
Ja Cloto á Pompeyo texex la mortalla.
Finí la batalla.

FREDERICH SOLER Y HUMBERT.

Mestre en Gay Saber.

LOS FANALETES DE SANT JAUME.

CRÓNICA IL-LERDESA.

AL EMINENT HISTORIADOR Y POETA EXCM. SR. D. VICTOR BALAGUER.

Noys y noyas que graciósos
Ab encesos fanalets
En la vetlla d' aquest dia
Vltau plassas y carrérs,
Y á Sant Jaume féu obsequis,
Sas capellas recorrént,
Entre collas que respiran
Gran gatzara, gran plahér;
Veniú aquí una estòna:
Sentéuvos uns moménts:
Dels fanalets la usansa
Vull dirvos jo de hónt vé,

Sabréu perque al Apóstol
 Tal festa avuy li féu...
 Veniu, veniu y us' contaré una historia
 Que á tots ha de agradarvos: escoltéu

Un temps hi hagué del món en la carrera,
 Temps molts copiós d' iniquitats y danys;
 L' home perdut del vici en la ceguera
 Víctima fóu de corruptórs enganys.

Sumit lo món en vergonyós cinisme,
 Sens fré donat á il·lícitas costums,
 Prómpte á rodar se veyá en son abisme,
 Puig que del cel faltábanli las llums.

Déu se n' dolgué. Per dispensarli ajuda.
 De Verge nat li concedí á son Fill.
 En gran perill veigé la gent perduda
 Y Ell la tragué d' aquell inmens perill.

Vivint esclau, salvá una rassa esclava;
 Vida li obrí morint clavat en Creu.
 Si l' mal esprit al món encadenaba,
 Lliure l' deixá la sanch del Fill de Déu.

Al propagar resolta la *bona nova*
 De pau y amor que ls' confiá Jesús,
 Dotze homens sols, mes féts á tota proba,
 Deixaren braus al univers confús.

D' un foch diví per la suprema gracia
 Il·luminats sos purs enteniments,
 Son códich sant ab zel y ab eficacia
 Prómpte ensenyar lograren á las gents.

Y ho féren tots ab rasgos indelebles,
 Del vil tirá sufrint persecucions;
 Que de Jesús com verdaders deixebles
 No ls' daban por suplicis ni presòns.

Mes que l' lleó valents en la pelea,
 Més que l' anyell humils en son obrar,
 La santa Lley del Mártir de Judea
 Feren del mon en totas parts triunfar.

Un d' ells, qual nom posar aquí complaume,
 Rich en fervor y de coratge plé,
 Un d' ells, que avuy anomenám *Sant Jaume*,
 Als espanyols per predicar vingué.

Sa heróica veu de Catalunya Lleyda
 Fou la ciutat primera en escoltar...
 ¡Oh! qui ab un to més gran que l' de la Eneyda
 Triunfo semblant pogués aquí cantar!

Mes succehí per voluntat divina
 Que al arribar de nit á la ciutat,
 En son taló Jaume s' clavá una espina,
 Y en sanch á doll sentí son peu banyat.

Y per seguir sent la ferida obstacle
 Del sant varó lo comensat camí,
 Propici Deu permetigué un miracle
 Que del treball tragués al peregrí.

Ángels del cel ab llums sens fi baixaren
 Que rodejant sol·lícits al romeu,
 Á desclavar la punxa li ajudaren,
 Lliure quedant de tot dolor son peu.

Y devant d' éll, al proseguir sa via,
 Anaren tots fins que arribá á son lloch.
 Fentli una llum més clara qu' al mitg dia
 No es la del sol cuand llansa raigs de foch.

Desde llavors, hont tingué lloch aquella
 Angelical pasmosa aparició,
 Lo poble fiel á *Jaume* una capella
 Volgué erigir, nombrantlo son patró.

Y en l' altre lloch que l' Sant com á posada
 Vingué á buscar en la mateixa nit,
 Lleyda li té capella igual fundada,
 Sens cáurer may sa devoció en olvit.

Y desde llavors també
 Fóu costum tradicional
 En lo dia de *Sant Jaume*
 Fér lo poble festas grans,
 Y en una capella y altra
 Al Apóstol obsequiar,
 En memoria de la espina
 Qu' en són taló s' enclavá,
 Y dels àngels á semblansa
 Que vinguéren de lo alt
 Á ferli llum y alentarlo
 Y á restanyarli la sanch,

Es ús també que en la vetlla
 Surtin los noys á voltar,
 Portant fanalets encesos
 Y tots de papers pintats.
 Recort d' una edat de gloria
 Gloria n' es de nostra edat,
 Ab zel fervorós guardada
 Sa idea no s' perdrá may.
 Del sant romeu la vinguda
 Fet prodigiós senyalá:
 Sa historia ls' vells eternisan,
 Sa al-legoria ls' infants.
 Y es cosa á fé que il-lusiona
 Véurer en la nit brillar
 Al través de cent colors
 Grochs y roijos, verts y blaus,
 Las hermosas lluminarias
 D' aquells hermosos fanals
 Qu' encenen los noys alegres
 Séns descuidarsen' cap any.
 Una vegada tan sols,
 Aquest sigle al comensar,
 Cuand de llegions estrangeras
 Lo poble fôu dominat,
 Un altiu governador
 Ab capritxosos afanys
 Volgué esborrarne de Lleyda
 Costum tan inmemorial;
 Més foren vans sos desigs
 Y sos decrets fóren vans,
 Puig pe' ls' carrérs y las plassas
 Los xichs no poguent anar,
 En los balcóns y finestras
 Surtiren ab sos fanals,
 Com en protesta solemne
 Per tal estil conservar.
 Y al any següent ja tornaren
 Á córrer per la ciutat
 Ab los fanals de colors
 Com se féu en altres anys,
 Cóm hò féu vosaltres ara
 Noys y noyas, los qui anau
 De l' una á la altra capella
 Rendint festeijos al Sant.

Y féuho sémpre aixis, fills de ma Pátria,
 Los que esta vetlla ab fanalets sortiu.
 Aquest recort no deixéu may que s' perdi,
 Puig de recorts un poble també viu.

Portà santa llavor á nostres avis
 Lo fill del Zebedeu d' un nou amor.
 Fruits de vida sos nets ne reculliren...
 ¿Qui olvidar-se podrà de la llavor?

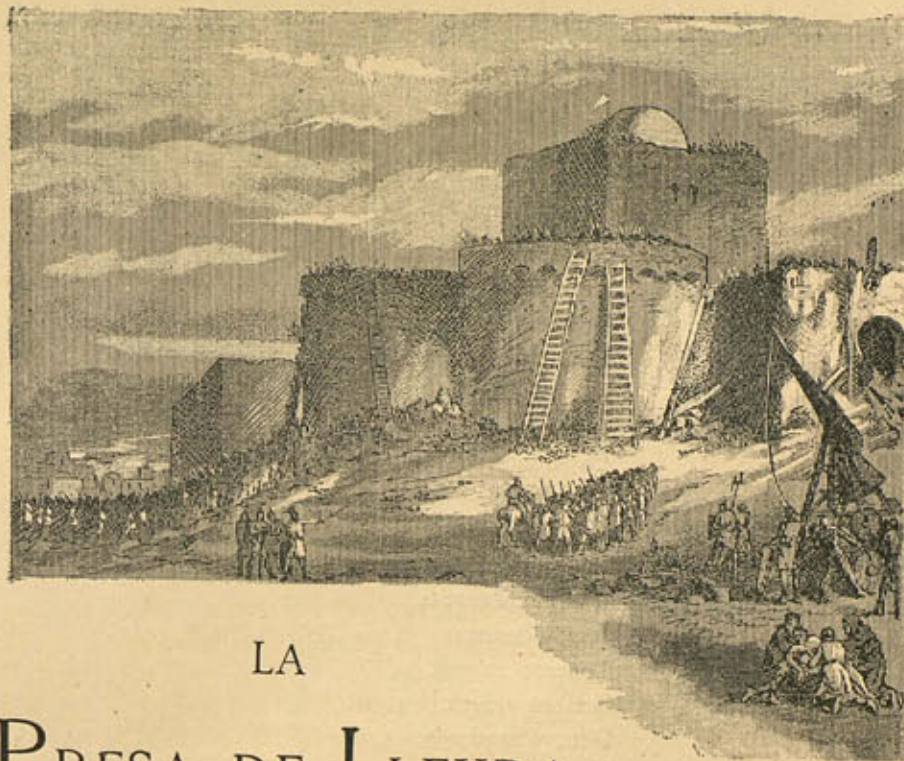
Ab cínich esclafit algun incrédul
 Se burlará tal volta d' aquest ús:
 Més per sempre vosaltres manteniulo,
 Y l' riurer despreciéu d' aquell il-lús.

Y puig vos trasmeteren vostres pares
 Tal usansa dels séus com rich llegat,
 Als vostres fills vosaltres en son dia
 També ensenyéula ab entusiasme grat.

Qu' aixis semblansa d' àngels en la terra
 Ja seréu tots, per mes complaure á Deu;
 Y al cel pera pujar, de ella al sortirne,
 Alas d' àngels en premi trovareu.

LLUIS ROCA Y FLOREJACHS.

LA
PRESA DE LLEYDA. (1)

Ram de blanchs lliris
Porta per ceptre.

De Barcelona,
La ral Comtesa,
Maynada ardida
D' alta noblesa,
De llansa armada
Fona y ballesta,
Al só dels naces
Y 'l anafil,
Ab bélich aire
Ne surt gentil.
Dú l' host per guia
Bella senyera,
Que 'l Comte arbora
En sa ma esquerra,
Senyera santa,

(1) Poesía distingida ab lo sol accessit que 's concedí al *ram de lliris* ofert per D. Lluís Roca y Florejachs en lo Certámen celebrat per la «Sociedad Literaria y de Bellas Artes de Lérida» lo dia 12 de Maig de 1879.

Que la moresma
Un pich la ovira
Li dà un englay,
Puig en la lluyta
No ha perdut may.

Fondals y comas
L' host ne travessa,
Arreu hont passa
Guerrers s' hi agregan;
Quan ests ne crusan
Per las cingleras
Des hont s' ovira
Lo Montserrat,
Son casco s' lleva
Lo vell soldat.

Y avall ne marxan
Ran de Manresa,
Jamay la vista
Tornant enrera,
Sempre aplegantne
Gent y banderas.
Al recomptarlos
En Berenguer,
Diu plè de joya:
«Ja som prou, 'nem.»

Y avall segueixen
Indret Cervera;
La rica plana
Ja d' Urgell deixan,
Á Ermengol troban
Cami de Lleyda;
Quan els dos Comtes
S' han saludat,
Al front de l' hosta
Se n' han posat.

Y avant ne marxan
Sens mirá enrera;
De la Mariola
Ja l' horta 'n petjan,
Y à Gardeny n' alsan
Vistosas tendas;
Quán las ovira
Lo sarrahí,
Diu plé de rábia:
«Ja son aquí.»

Y als tochs dels nacres
Van las hosts feras,
Voltant l' hermosa
Ciutat de Lleyda,
De espant omplintne
Á la moresma.
Guayantla 'l Compte
Diu á Ermengol:
«¿Sabs que la vila
Val un tresor?»

«Au, dochs, que gota
De temps se perda;
Ja 'l desitj mátam'
De tindre á Lleyda,
Fins que la tinga
No 's dó al bras trehua.
Cristiana ha d' esser,
Ho tinch jurat.»
Y al punt n' ordena
Lo fer combat.

Y las murallas
De gent s' omplenan
De gent cristiana
Pe 'ls fossos d' ellas,
De barbuts moros,
Dalt las almenas,
Y ab rábia occintse
Tots, dant forts crits,
Llurs coltells n' oscan
Lluytant ardots.

Y un jorn y un altre
Folls d' ira 's pegan;
Quan uns se cansan
Altres comensan,
Ja hi ha tres mesos
Dure la brega,
Per terra jauhen
Quelcun's marlets,
Y encar els moros
No son desfets.

Plé d' irá 'l Comte'
Crida en sa tenda,
De sa cort tota
L' alta noblesa,
Abats y Bisbes

De grant sapiencia.
Al ovirarlos
Entorn seu tots,
Aixís los parla
Eixos breus mots:

«L' alarb encara
Rendís no pensa,
Y mes sanch nostra
No vull que 's bessa.
Est jorn que caigui
La mora Lleyda.
Sus, mas mesnadas,
Sus, al assalt!»
Y dant l' exemple
Deixa 'l reyal.

Y á las murallas
Vóla depréssa,
Hont de la lluyta
Lo plan n' ordena;
Pera enardirla
Ell la comensa:
Ab ell los nobles
Tots ja s' hi fan,
Y las escalas
Ne van muntant

«Au, ¡Santa Eularia!
Y á dins de Lleyda;
Ningú reposi,
No 's dó al bras trehua,
Provi nostre ánimo
La vil moresma,
Quan dins siamne
Descansarém.
¡Caigui Mahoma!
¡Caigui l' harém!»

Y ab may no vista
Ira y llestesa,
Brunzint pe 'ls aires
Van mil sagetas,
Que als pits s' enfonsan
De la moresma;
Do vulla 's miri
Hi ha rius de sanch;
La mitja lluna
Roda pe 'l fanch.

De dins la vila
Prou se defensan,
Fent petá á centas
Las mandroneras,
Calderas d' oli
Vuydant bullentas,
Prou que se esforsan;
Mes tot en vá,
Qu' hont vulla 's miri
Guanya 'l cristiá.

San Jordi n' ayda
Las hosts de 'l Temple,
Dels marlets sobre
Van llurs senyeras,
Bandera alarba
Ja nuyll n' ondeija,
Del harém fujen
Bellas y eunuchs
Omplint los aires
Llurs crits poruchs

Y 'ls trabuchs cruixen
De nou y petan,
Quan los disformes
Mandróns enjegan,
Las altas torres
Tirant per terra;
Demunt l' Azuda
Ja 'l penó hi brill
Que empuny la destra
D' un brau capdill.

«Nostra es la vila,
Tinga 'l bras trehua.»
Diu lo bon Comte
Als que 'l rodejan.
Fujint els moros
Deixan á Lleyda.
Los que no fujen
Restan esclaus,
Y á En Ramon portan
D' ella las claus.

Lo Rey plorantne
Ja las hi entrega;
Los que 'l companyen
Los genolls flectan;
Lo Comte 'ls alsa

Ple de tendresa.
 Quan los ne parla
 Diu compassiu:
 «Ja que humils soune,
 Lliures viviu.»

Y al só de dolsa
 Martxa guerrera
 Ple 'l cor de joya
 Se fica á Lleyda;
 Dalt de l' Azuda
 Llur pas endressa,
 Hont de las barras
 Planta 'l penó,
 Als crits de ¡Visca,
 Visca Aragò!

Ja n' es cristiana
 L' alarba Lleyda,
 Comtal corona
 Son cap rumbeija,
 Ram de blanchs lliris
 Porta per ceptre;
 Guaytantla 'l Comte
 Diu á Armengol:
 «¿Sabs, tú, que Lleyda
 Me roba 'l cor?»

JOSEPH PLEYAN DE PORTA.

LLEYDA CATALANA.

I.

Tan tost los pendons del Comte,
 Ramon Berenguer lo Gran,
 S' aixecaren victoriosos
 De Tortosa en los murals,
 Forts desitjos d' altra empresa
 En son pit fan despertar,
 Per lliurar tota la pàtria
 De la sombra del islam.
 Vora 'l Segre plora Lleyda
 En trista cativitat,
 Tement de mirarse en l' aygua
 Que á sos peus va murmurant.
 Perqué cada cop que 's mira
 Te de veurer en son cap
 La afrentosa mitja-lluna
 Y las glassas del turbant.
 Sab be 'l Comte 'l que desitja

De sos brassos amparars',
 Sab prou lo qu' espera l' hora
 Que á sos murs arribará,
 Mes tant com ell vol guanyarla
 Lo sarrahí la vol guardar,
 Qu' es joya prou desitjada
 Y ha costada molta sanch:
 Mes qui ha guanyada Tortosa
 També á Lleyda pot guanyar.
 Al Comte d' Urgell ja envía
 Lo barceloní á buscar,
 Y aixís qu' al palau se n' entra
 Los brassos s' han allargat.
 —Pensáu, Berenguer, casarvos
 Y á la boda 'm convidau?
 Deu vos dó forsa anys de vida,
 Llarga prole y més estats.
 —Armengol, per vení' á bodas,
 Diu Berengué', us he cridat,
 Mes allí hont tindrán efecte
 Hem d' anar be acompanyats.
 No cal qu' us vestiu de sedas,
 D' arminis y de plomalls;
 Cercau la mellò' armadura,
 La llansa y 'l briòs cavall.
 A Lleyda he de fer mas bodas
 Y son Wali m' ha de dar
 Per ma esposa Petronilla,
 La cambra y lo llit nuvia.—
 Quan aixó 'l d' Urgell sentia,
 Enrera sorprés se fà.
 —Pensáu, cosí méu, la empresa.
 —Cosí méu, pensada es já.
 —Lleyda es forta y te vehina
 A Fraga.
 —Això tant se val.
 —Ab los fugits de Tortosa
 Sos termes s' han repoblat.
 —Com més gent tingam de batre
 La gloria será més gran.
 —Y si 'l vent de la sort gira...
 —Temeu potser!...
 —Deu me val!
 ¿Quán es l' anada?
 —Ben prompte.

—Quanta gent?
 —La que vullau.
 —Y 'l sou?...
 —A las meas bodas,
 Tot será pels convidats.
 Una corona de nuvia
 A ma esposa vull donar,
 Com altra oferir no 'n puga
 Al casarse, 'l Rey més gran.
 Los que á oferirli m' ajuden,
 Bon recort n' han de guardar...
 —Donchs, á Lleyda!
 —A Lleyda, y sian.
 Lliberts tots los catalans!

II.

De Puig Gardeny en la cima
 Fa las estacas plantar
 De sa tenda, lo brau Comte
 Ramon Berenguer lo Gran.
 Allí César també un dia
 Sa tenda feu aixecar,
 César vencé, bon auguri
 Per lo Comte catalá.
 Tan bon punt comensa 'l siti
 Comensan també 'ls combats;
 Cada dia fan sortidas,
 Cada dia hi hán assalts,
 Cada dia ve gent nova
 De sarrahins y cristians,
 Y aquestos tenen de batrer's
 Ab los de dins y 'ls forans'
 Que 'ls de Mequinensa y Fraga.
 Gota mesquins de llur sach,
 Per ajudar als de Lleyda,
 Que á la fi son sos germans,
 A la gent del ardit Comte
 Atormentan sens descans,
 Ramon Berengue' una tarde
 D' una estacada al tornar,
 Mirant fugí' al lluy malmesas
 Las hosts dels fills del islam,
 D' una idea lluminosa

Per son front sent passà 'l raig.
 —Ola caballers,—ja crida,
 De sa tenda en lo llindar,
 Armat, posant peus en terra
 Al costat de son cavall.
 —Catalans y aragonesos,
 A mi tots!—y á son voltant
 Van descavalcant, tot d' una
 Que retornan del combat.
 —Lleyda no veurém rendida
 Mentres los socors tindrà
 Dels de Fraga y Mequinensa,
 Y he pensat, com de sa mà
 No 'ns deixi Deu, posar siti
 A las tres tot d' un plegat.
 Veurém qui 's darà mes pressa
 En dur la empresa á bon cap;
 Demá, á Fraga! á Mequinensa!
 Y á l' una tots al assalt.—
 Al partir de l' hora aquella
 Roda 'l Cinca onas de sanch,
 Y al barrejar-se del Segre
 Ab lo turbulent caudal,
 Ebre avall van esplicantse
 Dels tres sitis los combats,
 Fins qu' arrastran en sas onas
 Dels sarrahins l' últim turbant.
 Lo vint y quatre d' Octubre
 Sempre per Lleyda será
 Lo jorn de la deslliuransa,
 Lo jorn de la llibertat.
 Encara era nit ben fosca
 Qu' en Berenguer mou lo camp,
 Y ja al primé' esclat de la auba
 Per tot endret se combat.
 Sonan clarins los de fora
 Las escalas aixecant,
 Cridan als murs los de dintre
 Fent ressonar los timbals,
 Y tal munió de sajetas
 Travessan d' aci d' allá,
 Que quan lo sol se las mira
 Semblan un desfet de llamps,
 Haventhi qui, encara en l' ayre,
 Las pren y torna á tirar,

Del qui primer las dispara
 Fentlas tenyir en la sanch.
 Cruixen al pes dels que pujan
 Las escalas; dels murals
 Abocan pega inflamada,
 Oli bullent, y aferrats
 Als marlets, per fora y dintre,
 Sarrahins y cristians,
 D' asconas y cimitarras
 Provan lo tremp las destrals,
 Mentres dels harems las donas
 Fugent llessant tristos ays,
 De sas joyas los estotxos
 Ab los jaikes amagant,
 Fins que dels marlets cap dintre
 Saltan al fi los cristians,
 Com un torrent que 's desborda
 Y arrastra quant trova al pas.
 —Vía á dins que tot es nostre!—
 Los vencedors van cridant,
 D' Aragó y de Catalunya
 Per primer cop fent sonar
 Junts los noms, y al fi las portas
 Obrintse de bat á bat,
 Entra á la ciutat vensuda
 Ramon Berenguer lo Gran.
 Aixis que lo mur trepitja,
 Un missatjer n' ha arribat.
 —Fraga es nostra!—Desseguida
 N' arriba un altre cridant:
 —Senyor! Senyor! Mequinensa
 Es guanyada!...—Y mitj plorant
 D' alegría lo bon Comte,
 Diu:—Senyor, mercés vos faig
 Catalunya es tota lliure,
 Y al casarme, puch donar
 A ma mulle' una corona
 Com cap Rey la te més gran.

III.

Ab las bretxas enramadas
 Y 'ls carrers entalamats,
 Del séu salvador las bodas

Festeja Lleyda com cal.
 Dalt lo minaret trillejan
 Las campanas sens descans,
 La porta de la mesquita
 De flors y murta es un maig,
 Y als peus d' una creu y un' ara
 Qu' entre los brunyits pilans
 Y las arcadas mitg closas,
 Lo cristianisme ha aixecat,
 Galant ell y ella joliva,
 Ramon Berenguer lo Quart.
 Y la Reyna Petronilla,
 Per sempre s' han dat las mans.
 Dels cavallers que 'ls revoltan,
 De las damas y 'ls mitrats,
 D' embaixadors y del poble,
 Qui lo goig podrà oblidar!
 Tothom veu en aquell acte
 L' unió de dos estats:
 Ella es débil, però es bella;
 Ell es fort, però es galánt;
 Abdós son cristians y nobles,
 De clar seny y de cor franch...
 Visca Deu, que 'ls fills que tingan
 Han d' esser temuts y honrats!
 Per co quan del temple surten
 Sols un crit s' ou ressonar:
 —¡Visca Aragó y Catalunya!—
 Y 'ls dos nuvis al passar,
 De catifas arabescas,
 D' ayguas d' olor y de rams,
 Van estenent á sas plantas
 Llarch coixí, fins al palau,
 Qu' en lo palau del Rey moro
 Han fet la cambra nuvia.
 Avans d' entrar á la cambra,
 Lo Comte d' Urgell parlá:
 —Senyor y cosí, á eixas bodas
 Un jorn me vau convidar,
 Diguentme que per venirhi
 Prenguéis armas y cavall;
 Complert queda 'l desitj vostre,
 Mon comés ha termenat
 Mes avans, la enhorabona
 Deixáume que 'us dò com cal.

Entre Aragó y Catalunya
 Deu á Lleyda va posar,
 Per ser l' anell de las bodas
 D' aquell regne ab lo comtat.
 Vúlla donchs, que qui la herede,
 Vostre exemple recordant,
 La fàssa penyora un dia
 D' unas bodas molt més grans:
 Las bodas del heroisme
 Ab la pátria llibertat.—
 Digué 'l d' Urgell, y allargantli
 Lo barceloní la má,
 Conmós, no sabent que dirli,
 Respongué:—Visquéu forsa anys.

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

RAM DE LLORER DE PLATA

OFERT PER LA ASSOCIACIÓ CATALANISTA DE LLEYDA EN LO CERTÁMEN DE LA
«SOCIEDAD LITERARIA Y DE BELLAS ARTES DE LÉRIDA», CELEBRAT EN 11 DE
MAIG DE 1879, Y GUANYAT PER EN LLUIS ROCA Y FLOREJACHS AB SA ODA
Lleyda Reconquerida.

RAM DE LLORER DE PLATA

OFERT PER LA ASSOCIACIÓ CATALANISTA DE LLEYDA EN LO CERTÁMEN DE LA
«SOCIEDAD LITERARIA Y DE BELLAS ARTES DE LÉRIDA», CELEBRAT EN 11 DE
MAIG DE 1879, Y GUANYAT PER EN LLUIS ROCA Y FLOREJACHS AB SA ODA
Lleyda Reconquerida.

LLEIDA RECONQUERIDA.

Ja no en la impetuosa
Corrent del Ebro que rebull mes brava
Com mes se sent del ampla mar vehina,
Se reflecta Tortosa
Ab los lligams de esclava
Que li posà la turba sarrahina.
Plè l' cor de la divina
Flama que en ell es íntima foguera,
Qui en son front reverbéra
Dels Berenguers lo geni ardit, qui prompte
Está en portar hont hi ha perill ajuda,
Raymond, l' animós compte,
Ja ha plantat sa senyera
En los marlets altíssims de la Zuda.

Buydaren tots la vila
Vensuts per ell los opressors: llú l' alba
De benestar després de nit feresta,
Romp, respirant tranquila

LLEIDA RECONQUERIDA.

Ja no en la impetuosa
Corrent del Ebro que rebull mes brava
Com mes se sent del ampla mar vehina,
Se reflecta Tortosa
Ab los lligams de esclava
Que li posà la turba sarrahina.
Plè l' cor de la divina
Flama que en ell es íntima foguera,
Qui en son front reverbéra
Dels Berenguers lo geni ardit, qui prompte
Está en portar hont hi ha perill ajuda,
Raymond, l' animós compte,
Ja ha plantat sa senyera
En los marlets altíssims de la Zuda.

Buydaren tots la vila
Vensuts per ell los opressors: llú l' alba
De benestar després de nit feresta,
Romp, respirant tranquila

Per son auxili y salva,
 La gent christiana en expansió de festa.
 Penyora es la conquesta
 D' un pervindre gloriós. Sol de victoria
 Perpétua la memoria
 Fará del poble aquell que ab infinitas
 Proesas de valor, en pau y en guerra
 Y ab sas «costums escrites»
 Son nom dará á la Historia
 Gran com los noms mes grans de nostra terra.

De ell per complert ho fia,
 Pus prou coneix sa fortalesa rara
 Raymond que de sos murs bentost s' allunya,
 No li ha vingut lo dia
 De reposar encara:
 Vehement desitg lo llansa á nova punya.
 Encara en Catalunya
 Contradas hi ha sota l' moresch domini.
 Justicia es que termini
 Sos designis Raymond. Ab ansia l' crida
 Lleyda, del Segre la gentil Nereyda,
 Y ell, ja l' host reunida,
 Trona ab veu de extermini
 «Oh mos valents, via sus! Via sus. ... á Lleyda!»

Y esquerps ni sorts no s' feren
 A aytal veu sos valents. Tots á la una
 Fóren llamps remoguts per la tronada
 Tots á jurar vingueren,
 Fós qual fós la fortuna,
 Feeltat á son capdill en la creuhada.
 Jamay la agegantada
 Rassa dels prous de qui est pays blasona
 Brandá llansa ó ascona
 Ab puny mes ferm. En sanch de alarbs volia
 Abeurar sos caballs quiscú en la brega.
 Renascuts aquell dia
 La fama aixís pregona
 Los temps antichs de la gran lluyta grega.

Y no era pas moguda
 Per vil cobdicia á la feral companya
 De aquell pasmós estol la encesa pensa:

Ni cap sobrevinguda
 Gent de comarca estranya
 Hi afegí com avans nombre y valensa.
 Ja sen' torná á Provensa
 Y al Nort boyrós de la remota Galia
 Y á Inglaterra y á Italia
 Lo merceneri esbart qual companyia
 Engrossá las maynadas de Tortosa.
 Raymond sols als seus gula
 De Lleyda á la rodália:
 Sols en los seus sa confiansa posa.

Alli está, inseparable
 Del compte faventí, lo no menys noble
 Arnau Mir de Pallás, qual nom ressona
 Famós per l' admirable
 Delit ab que á son poble
 Constant exemple d' energia dóna.
 Folch alli l' de Cardona,
 Los dos inclits Guillems dels qui Bellera
 Son titols y Cervera,
 L' altre Guillem Raymond lo de Muntcada,
 Del brau Templari la milicia forta
 Y tropa agermanada
 Del Aragó, guerrera
 Massa que á Lleyda Berenguer trasporta.

Ensemps ab ell avansa
 D' Urgell lo Compte son company, d' altiva
 Nissaga lluch que l' huracá no aterra.
 Estreta es la aliansa
 Que sos intens aviva
 Y fá á son pas mes tremolar la terra.
 Desde ls' valls á la serra
 Extenen llurs cohorts tant numerosas
 Com may en las grandiosas
 Memorables jornadas cesarianas
 Qual brill heròich encara 'ns enlluerna,
 No foren las romanas
 Llegions, cuand victoriosas
 Aquí deixaren recordansa eterna.

Durá llarch temps la lluyta,
 Tota la gent que d' altres llochs fugida

En Lleyda s' refugiá l' alarb juntaba
 Per remediari sa cuyta;
 Que era de mort ó vida
 L' éxit per ell d' aquella pugna brava.
 Sols Lleyda li restaba
 Dintre dels termes catalans de aquellas
 Sas possessions tant bellas
 Que ja l' cristiá reconquerí. Mal hora,
 Perdent aquell alberch la mitja-lluna,
 Per l' islamita fóra
 Pus per sempre en astellas
 Desfaria son solí la fortuna.

Y aixís la lluyta llarga
 Fou: ferm lo compte en atacar; pariona
 Mostrant lo moro en resistir fermesa.
 Mes aquest ab amarga
 Tristor que l' abandona
 Sa sort compren en la burlada empresa.
 Y minva sa feresa
 Y al fat cedeix. Continua la batalla;
 Setjada la muralla;
 Mes potents los enginys en cada volta:
 Ja mes temps en rendirse no vacila,
 Y per fi á la resolta
 Tropa que tant l' atralla
 Obre ls' portals de la envejada vila.

Gloria! per sempre gloria
 A Raymond Berenguer, y als braus que en Lleyda
 Renáixe ls' furs feren d' un poble lliure:
 Héroes quals noms l' Historia
 Semblants als de la Eneyda
 Deuria d' or en páginas escriure.
 Desde llavors ja vífure
 Catalunya pogué regenerada:
 Desde aquella jornada
 Nou temps de gloria pels lleydans comensa:
 Ab alé independent son pit respira,
 Desde llavors la immensa
 Forsa ls' es retornada
 Que ls' feu tan grans com tot lo mon admira.

LLUÍS ROCA Y FLOREJACHS.

LO TEMPLARI DE GARDENY (1)

Callau, callau, que en mitx de las ruinas
 Dorm lo passat; son respirar murmura
 Lo vent, en las arcadas bissantinas.

PERE ANTONI VENTALLÓ.

Cubert ab son manto de blanca estamenya,
 Hont veuss'hi á la débil claror de la lluna
 De l' ordre l' ensenya,
 En mitj del silenci de nit trista y bruna
 Al vell Gardeny puja un jove templari,
 Callat, solitari.

Muntant per la coma son rostre n' açota
 Lo vent, que batentse pels murs ne murmura,
 La testa n' acota;
 Aprés á guaytarse 'l convent s' adetura,
 Y en tant que 'l contempla, un óliva canta,
 Y al punt mou sa planta.

Indret de la porta, als murs s' encamina,
 Pensant en lo xiscle de l' au agorera,

(1) Poesía distingida ab accésit en lo Certámen celebrat per la «Sociedad Literaria y de Bellas Artes de Lérida» á 28 de Setembre de 1879.

Ne trau la bocina
Y un crit fá arrencarli de veu llastimera,
Á qui respont prompte y atenta la guayta
Des sa escaraguayta.

«¿Qui sou?» diu aquesta ab veu bronca y ruda,
«Gardeny pels de casa sols n' obra la porta,
«Al auba nascuda,
«Torneu.»—«No pas, qu' ara passar molt m' importa,
«Que ha nits que camino y á Santa Maria
S' acaba ma via.»

Á aqueixas paraulas, dringant las cadenas,
Lo pont llevadís ja calmós ne devalla,
Y dalt las almenas
De nou xiscla l' óliva, y en tant que tot calla,
Lo jove templari reptantla 'n murmura:
«Ton cant, au, detura.»

Á poch sas petjadas pel pati ressonan
Que endressa lleugeras en vers la batllia,
En tant que ne sonan
Las tristas esquetllas de Santa Maria.
«Bé feu, diu, al oirlas, de rebre al templari
Ab toch funerari.

«Car próxim ne sento la fi de ma vida:
«Canteu també esquetllas la fera matansa.»
Aymat, desseguida,
Resolt ne prenetra del Batlle en l' estansa,
Hont, trist frey decrépit la son ne concilia
Llegintne una Biblia.

Lo jove templari n' acota la testa,
Car mots per responder de tant dol no trova;
Callat tot ne resta;
Mes si 'l frey al Batlle no pot dar la nova,
Be prou que llegeixla fatídica y clara
Lo Batlle en llur cara.

«¿Sol vens, diu, y callas?... Lo cel beneyt siga.
¡Perderem!...»—«No, Batlle, contestá 'l templari,
Vencent la fatiga;
«Ja nostres ne quedan Salém y l' Calvari;
«Mes ¡ay! si de casa allá vint lluytaren
Tots menys jo hi quedaren.»

Aprés forta vasca li agafa y en terra
Ne cau lo brau freyre; sagnanta ferida
Rebuda en la guerra,
Al dol que sent s' obra y li roba la vida;
Y en tant que per terra son cos s' esbatega
Y l' ayma n' entrega;

«Content, diu, me moro; mon ansia es complerta,
Puig deixo mas cendras en Santa María;
Ma mort es ja certa;
¡Adeu celda mehua, adeu ma Batllia!»
Y abandonant s' ayma la térrea oscória
Ne vola á la gloria.

Ja l' óliva calla; lo bon vell ne resa
Del hert freyre en terra flectat á la bora;
La nit fa feresa;
Lo vent xiula tétrich dels murs part de fora,
Y horfana se queda la noble Batllia
De Santa Maria. (1).

JOSEPH PLEYÁN DE PORTA.

(1) Així 's nomenaba la esglesia dels templaris de Gardeny, quals restos encara persesteix junt al edifici que 'ls serví de convent y qual castell y convent ha sigut felisment reproduhit per nostre bon amich, lo llorejat dibuixant En Joan Serra y Pausas, en lo grabat que va al comens de la present poesia.

LO PRÍNCEP DE VIANA.

I.

Convidat pel Rey á Lleyda,
Hont te corts als catalans,
Parteix tot joyós lo Príncep,
Cavaller en son cavall.
Malentesos d' altres dias
Gracia á Deu termenats ja,
Pensa segellar á besos,
Com cal á un bon fill, las paus;
Y si be de traydorías
No manca qui li ha parlat,
Y 'ls barcelonins anantsen
Ha vistos llagrimejar;
No creu ell felló á son pare,
Ni ha duptat un moment may
Que á las lleys per tots juradas
Sia 'l Rey qui ha de mancar.
Tan tost com arriba á Lleyda,
Corra afanyós al palau,
Desatenent las finesas
Del poble y dels diputats,

Y del Rey tirantse en brassos,
 Al estrado al arribar,
 Paraulas, sospirs y llágrimas,
 Barreja en son goig l' Infant.
 —Pare méu, mon amat pare,
 Senyor Rey, que Deu vos quart....!
 Y res més no poguent dirli,
 Sobre 'l cor li estreny las mans.
 —Mon car fill, beneyta l' hora,
 Diu lo Rey, en que tornau.—
 Y la pau en lo front dantli,
 —Sigáu pres,—diu tot plegat.
 —So despert ó lo que 'm passa
 Somni es sols? respont l' Infant.
 Lo fill presoner del pare
 Després que li ha dada pau!
 Miráume genolls en terra
 Y retornéu del engany,
 Que may viu esclau del dupte
 Qui los crits sent de la sanch.
 Pensáu, mon Senyor y pare,
 Que á l' hora inviolable 'm fan,
 Per ser en corts, los usatges,
 Y 'l dret, per haverme' cridat.
 Pensáu d' est pas la vergonya
 Qu' à tots dos nos pervindrà,
 Lo mal exemple que als pobles
 Doneu, à las lleys mancant;
 Del vostre Cárles la pena
 De la qual may pot curar,
 Pare y Senyor, perdonáume...—
 Parla 'l Rey:—Llevéu l' Infant.—
 —Lás de mí, lo de Viana
 Pres catiu, planyentse va,
 Si del Rey perdo la estima,
 Si 'l pare m' ha rebujat,
 Si de mon cor los impulsos
 Sempre més m' han de enganyar,
 ¡Quant acabarà la prova,
 Deu del cel, en que 'm posau!
 Si al manco sabés la causa
 D' hont provenen tants de mals!
 ¿No plau al Rey la Princesa
 Qu' he pensada mullerar?

¿Tem qu' ab los estats m' aixequé
 Hont per sort m' estiman tant,
 Ó bé l' he ofés sens volerho
 Ó son nom he bescantat...?
 —Senyó ' Infant, desde la porta
 Diu lo cavaller guardiá,
 Senyó ' Infant, tenu madrastra.
 —Aixó es ver! respont l' Infant.

II.

A las lleys que te juradas
 Ha mancat lo Senyor Rey?
 Guerra al Rey per mes que ho sia,
 Que las lleys son avants qu' ell!
 Per çó, rodejat dels áulichs,
 De la Cort surt lo Veguer,
 Portant los saigs bruchs encesos
 Que ça y llá ventan corrent.
 L' escrivá portant l' usatge
 Va voltat dels pregoners;
 Agutzils, á la bandera
 Del comú fan seguiment;
 Y al seny del Ave Maria,
 Per plassas y per carrers,
 Per portas y per finestras
 Á empentas surtint la gent,
 L' usatge del *Princeps namque*
 Diu l' escrivá ab forta veu,
 Y tant tost á la fi arriba
 S' es alsat grant sometent.
 —Via fora!—'l Veguer crida
 L un udol d' humanas veus
 —¡Via fora! ¡Princeps namque!—
 Li respon per tot endret.
 Campanas l' espay aixordan,
 Sonan corns los mariners,
 Dringa 'l mall lo clavetayre,
 Lo boter pica més ferm,
 Y ab focs que la nit clarejan
 Posant ruent lo mateix cel,
 De un poble al altre, corra
 Fins à Lleyda 'l sometent.
 Quant lo Rey dels focs s' adona,

A micer Ferrà escomer.
 — Vos que sou de la embaixada
 Del Concell catalanesch,
 ¿No 'm diríau que senyalan
 Llà de llà los fochs aquells?
 — Senyor Rey, perills avisan
 Als quals lo Concell prevé.
 — ¿Ha passat potser la ratlla
 Via dins estranya gent?
 — No per sort; son oblits vostres.
 — Oblits méus... detingam Deu!
 — Contra fur y baix paraula
 Al Infant, Senyor, heu pres.
 — May als pares rahó manca.
 — Catalunya 's queixa al Rey.
 — Ay dels catalans, si esclata
 Demunt d' ells l' ira d' aquest!
 Ay d' ells! perquè vaja hont vaja
 La mort va derrera séu!
 — Senyor Rey, no es de justícia,
 Parlarme' com esteu fent.
 — Aixó 'm plau y això te d' ésser.
 — Será alló que plásquia á Deu.

III.

Dins las presons de Morella
 Tres mesos fan ja que 's migra
 Lo bon Carles de Viana,
 De sos dols en companyia,
 Contant horas y més horas
 D' esperansas ó sospitas,
 Sens amichs y sens bandola
 Y sens lo consol dels llibres.
 Cada pich que sonriu l' auba
 O sos ulls acluca 'l dia,
 Los séus torna al cel y á l' hora
 Pel fondo del cor sospira,
 Y á cada sospir que llansa
 La patria respon ardida;
 Catalunya es tota en armas
 Y d' ella al Rey forajita,
 De Lleyda ab bandera estesa
 Calcigantlo á la surtida.

Saragossa li fa entendre
 Lo que que val un poble lliure.
 Per la ralla aragonesa
 Castellans entran las vilas,
 Y ab mil llansas la Navarra
 Que al de Viana tant estima,
 Sobre Borja y tots los pobles,
 Protestant las injusticias
 Del Rey y de la madrastra,
 S' aixecan tornant pel Príncep.
 Veyentse lo perill sobre
 Tot d' una 'l Rey s' enternia,
 Y dels sentiments del pare
 La madrastra s' aprofita.
 — Senyor, vulláu deslliurarlo,
 Deixéu al bon Cárles lliure.
 — Anáu vos mateixa á traure 'l.—
 De camí va la Regina.
 — Primogénit, bona nova;
 Vostre pare es qui m' envia,
 Bona nova, 'l vostre pare
 Per mos prechs ara os deslliura.
 — Deu vos dó, Reyna y Senyora,
 Deu vos dó molts anys de vida.—
 Camí van de Barcelona
 Abdós Infant y Regina;
 De cada poble hont entraban
 En Cárles més trist surtia;
 La Regina en cada poble
 Més goig en lo cor sentia.
 — Sentiu? qu' estich mal mormola
 La gent.
 — Vos ho semblaria.....
 — Més enllá deyan uns homens
 Si mos ulls vidriats miran.....—
 Arrivant á Vilafranca,
 Ja n' aturan la Regina,
 Que si entrás á Barcelona
 Deu del cel sab lo que hi hauria.
 Quant l' Infant veu las murallas,
 Una llágrima engollia
 Y la gorra envellutada
 Llevantse, estas flors li tira:
 — Barcelona, Barcelona,

La ciutat més grant y digna
De tota Espanya, beneyta,
Beneyta tres voltas sías!—
Y al entrar à Valldonzella
Entre flors, cántichs y viscas,
Un home sent dir á un altre:
—Més mort que no viu arriba!

IV.

Besant d' un Sant Christ l' imatge
Qu' es ja son derrer consol,
Colgat al llit, l' Infant Cárles
Espera seré la mort.
No li reca, no, d' anarse 'n
De la terra tan dejorn,
Que de quarant' anys que porta
Vint y més son de dolor.
Sols deixar á Catalunya
En guerra, es lo que li dol,
Si be sab que serà d' ella
La que Deu tinga disposat.
Per ço mirant als qui 'l voltan,
Diputats, clergues, prohoms,
Concellers, servents y altres,
Aplaret barbota uns mots.
—Mon procés va á publicarse....!
Y llensant sos anells d' or,
Rodolan per allá terra
Vanitats d' aquest trist món.
Qui á las mans pot un haberne
Ja 'l besa en coral trasport,
Y cent colps lo besaria
Si ell seré no ho vejés tot.
—Si voleu dar-me la prova
Derrera de vostre amor,
Tornáu tots demà á mon pare
Perdonant y oblidant oyds.
¿Rodeu lo cap?... si creyentvos,
Á mon fill natural jo
Llegitimàs, novas guerras
Deixariaus per recort,
Y de la pau al morirme
He pensat fervos un dot.

Fra Queralt, que vos ne sembla....?
—Que us cal pensá en Deu—y entorn
Tan sols del malalt ressona
Lo panteig desficiós,
Ó dels que nuats de pena
Sospiran, los ays pregons.
—L' Infant se 'n va, á cau d' orella
Al confés diu lo doctor.
—Ab matzinas d' aygua murta,
Diu un patge, nos l' han'mort...
Y tocantlo per la espatlla
Un camarlench, li ha respóst:
—Ço, patge, ningú pot dirho.
—Es cert; mes ho creu tothom.—
Tot d' una 'l malalt sospira
Confós mormolant un mot,
Fra Queralt l' ungeix dels polsos
Entre creus y entre oracions,
Un panell xiscla de fora,
Apagat ouse un udol,
Los ciris espeternegan,
L' Infant en Cárles..... es mort!

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

LO PRES DE LLEYDA.

Sin saber quando es de dia
sin saber quando es de noche
sino por dos pajarillos
que me cantan el albore.

Del Romancero.

I.

Vers Lleyda cavalca en Carles
Sols de un noble accompanyat,
Sense patges que 'l servescan
Ni maynadas per guardal.
Lo vent de tardor lo gela
Y esperona lo cavall,
Que l' hereu de tres coronas
Ni te un llens per abrigars.
Demanant socós als pobles
Ha vingut de Monserrat.
¡Deu jorns fa que viu de almoyna
De Catalunya l' Infant.
—Dretament, Pallars, fem via
Que lo cor me sent glassar.
—L' ánima 'm glassa 'l mirarvos,

Li contesta 'l de Pallars.—

Y abdòs restan muts y tristos,
Y tornan à cabalcar,
Y á las riberas del Segre
Arriban just cap al tart.

—Torrejant negrenchs y tristos
¿D' ahont son aquells campanars?
—De Lleyda son, senyor príncep.

Per mor de Deu no hi anáu!
—Per aferme heréu del regne
Senyor rey m' està esperant.

—També us espera la vibra
Que us te de xuclar la sanch.

—Corts hi ha Lleyda, y me valdrían
Si la reyna 'm volgués mal.

Fem via, Pallars, depressa
Y, sabent qui está esperant
No oblidem qu' es rey y es pare
Y te dret à sé acatat.

—¡Tant de bo que ho pogués créure
Com ho creu senyor Infant!
Vulla Déu que no us espere
Vostre pare á la ciutat.—

Passa un hora, passan duas,
Ja 'n ve gent de l' altra part.

—Per sortir, sens dupte, á rebrens
Veig venir dos diputats —

Senyor príncep qu' ho escolta
Ja lo poltro té aturat.

—Ben vinguts y á la bonhora
Si 'm sortiu á saludar.—

Los dos nobles, que l' esguardan,
Davant d' éll restan subtats.

—De las corts de Catalunya
Senyor rey ne té la clau.
Portas que pe 'l dret s' obriren
Sense dret las han tancat.—

Senti aixó y desmayá 'l príncep
Fou tot obra d' un instant.
Llágrimas que al cor servaba
'Rant del ulls tè 'l de Pallars.

—Dientmho 'l cor ab veu tan forta
No podla mentir pas.
No anáu mon señor á Lleyda

Y que 's perdi 'l ceptre real.
—Hi aniré; ho mana mon pare
Y com rey m' ho pot manar.
Si las corts closas no 'm valen
Ell ó el cel m' ajudarán.—

Diu, y esperonant al poltro,
Prop seguit pe 'l de Pallars,
Van depressa com si Lleyda
Fos l' abim que los atráu.

II.

Ab sorrís reben al príncep
Lo rey y la reyna Joana;
Si lo rey un bes li dona,
Sa muller una abrassada.
Sent lo príncep que lo cor
De son pare 'l bes li glassa
Y un dogal al coll se sent
Quan l' abraza sa madrastra.

Junts vers al castell de Lleyda
Via fan per la collada;
Quan mes al castell s' acostan,
Mes manyach lo rey li parla.
«Heréu» diuli, ab traydorla,
Y la reyna, que ho esguarda,
Cada cop que «Heréu» sent dirli
Se mossega 'l llabi y calla.

Á lo príncep ja li sembla
Que es tot nunci de desgracias,
—¡Una pedra que rodola!
Mont avall va ma esperansa.
—¡Terra seca que 's clivella!
Es que li demana llágrimas.
—¡Una fontanella pura!
Las qu' éll deu plorar juntadas.—

Y cada cop mes depressa
Va pujant la cavalcada,
Y cada cop mes lo rey
De sos drets al príncep parla,
Y cada cop mes al dirli
De la reyna 'l llabi sagna...
Sort que ja prop del castell
Los aturan las murallas.

Tres cops sona la bocina
Y ja un camarlench s' atansa;
Los tres sons semblan al príncep
Crits d' alerta que l' esglayan.
De sopte y dringant cadenas
Lo pont llevadis ja s' alsa,
Y li sembla 'l drinch del ferro
Gemechs d' ánimas dampnadas.

—Passáu vos davant lo príncep,
Sonrient li diu sa madrastra,
Que toca al heréu se 'l guía
Del camí de nostra casa.
—No faré aytal, ma senyora,
Per mes qu' un ceptre me valga,
Que, á mes de dama sou reyna,
Y, á mes de reyna us dich..., mare.

—¡Passau donchs á dins depressa,
Crida 'l rey ab veu irada,
Que bé us cal obehí á la reyna
Ja que no á n' al vostre pare!—
Y el príncep passa, y la porta
Al darrera d' èll se tanca,
Ressonant com sus la tomba
La freda llosa del marbre.

III.

Mes mala sort pot averhi
Que ser presoner á Lleyda,
Deya 'l príncep una tarde
Mirant las aiguas del Segre.

Empaliada per un cel
Tot d' esmeragdas y estrellas,
Prou bonica es la ciutat
Si 'l castell es massa negre.—

Lo de Pallars, que l' escolta
Sent lo plany de sas tristessas,
Y veu com s' angoixa s' mimba
Enmirallantse en lo Segre.

Y de dia, quan lo sol
Del castell daura las pedras,
Y de nit, quan bat la lluna
Y sos murs antichs plateja,
¡Quants cops, morint d' anyoransa

Domá del príncep la febre
Lo mirar los camps que voltan
L' antiga ciutat de Lleyda.

¡Quants cops, vegent ja perduda
Sa corona aragonesa,
L' aconhortá en sas angoixas
La qu' en lo cel hi ha d' estrellas.

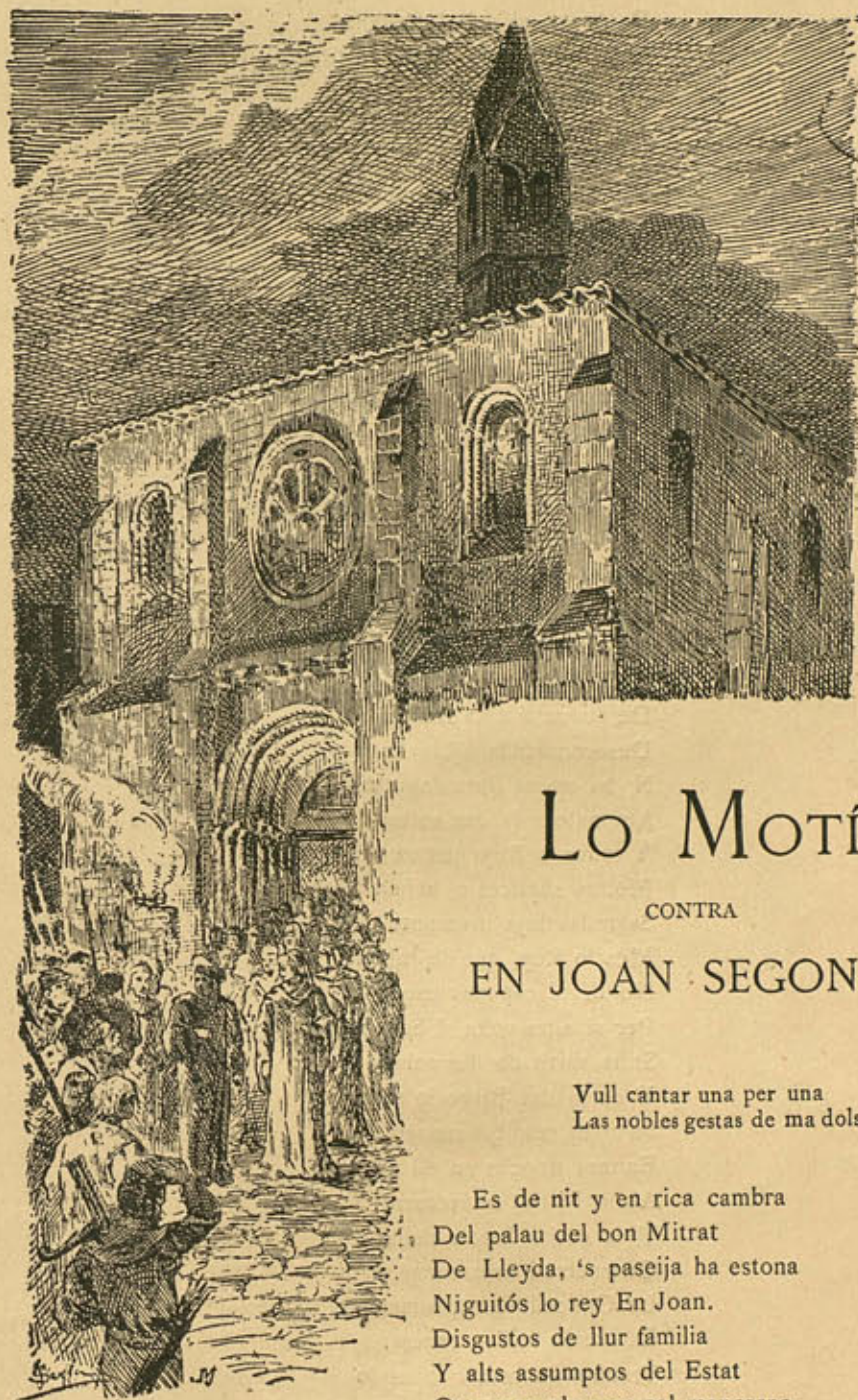
Y 'l rodolar del rocám,
Y el despenyarse las pedras
Que al rebotar dins del riu
Trinxaba l' aigua furienta,
Era que així esmicolaba
Sa corona d' or y perlas
Dexantla arreu feta trossos
Per baumas, gorchs y voreras.

¡Quants cops ja ben clara l' aygua
Reflectant albas serenias,
Vegé la garsa dels boscos
Com au d' amor misatjera
Que li duya de sa Brianda
Gelosa de na Isabelá,
L' anell d' or, que fou un dia
D' amor sagrada promesa.

Y miraba las arcadas
Trencadas del pont del Segre,
Que no per assó aturaren
L' host vencedora de César,
Y pensaba si podria
Passá ab sas barcas á terra
Per mes que 'l pont li trencaba
Per son fill, la mala reyna.

Tot aixó desd' una torra
Veya 'l presoner de Lleyda,
Y, tal com hi estimá
Algun jorn á sa lliberta,
Deya sempre al de Pallars
Quan á son costat s' esqueya:
—Si es que tinch de morir pres,
Deu me mati pres á Lleyda.

FREDERICH SOLER.

Lo Motí

CONTRA

EN JOAN SEGON. (1)

Vull cantar una per una
Las nobles gestas de ma dolsa pátria.

Es de nit y en rica cambra
Del palau del bon Mitrat
De Lleyda, 's paseija ha estona
Niguitós lo rey En Joan.
Disgustos de llur familia
Y alts assumptos del Estat
Que may als reys sol mancarne
Lo tenen desconortat.
Ara mateix un distreulo

(1) Distingida ab lo segon accésit al *lliri de plata* en lo Certámen de Lleyda de 1878.

D' Aragó al vell Imperant,
 Que cert per bé d' ell sortirne
 Ne daría son regnat.
 No fá pas gaire que á Lleyda,
 Plé de joya, 'n va arribar
 Son fill, lo Príncep de Viana
 Y ja en fosca presó jau.
 Y tampoch encar fá un dia
 Que lo Concell General
 Pera deslliurar al Príncep
 Corrent á Lleyda ha volat;
 Car lo Príncep té madrastra
 De qui 's diu venen llurs mals,
 Si bé altres n' asseguran
 Que es causa d' ells son mal-fat.
 Mes madrastra ò mal-fat sia
 Qui al ral vástech guerra fá,
 Lo cert es que 'l de Viana
 No gosa un moment de pau,
 Y Catalunya que tracta
 De poguerli eixa tornar,
 Desaconortada á Lleyda
 N' ha enyat llurs deputats.
 Ara matetx ja dos voltas
 Á veure 'l Rey han estat;
 Moltes súplicas n' hi han fetas
 Sagradas lleys invocant;
 Mes lo Rey, que de rahons
 No 'n vol cap mes escoltar,
 Per si altra volta 'l busquessin
 S' ha surtit de llur palau,
 Y en lo del Bisbe lo vespre
 Se n' es resolt á passar.
 En tant donchs en ell ne resta
 Ab lo Mitrat conversant,
 Y 'ls patjes luxosa taula
 Guarneixen pera sopar,
 Lo Concell reunit romangue
 Dintre de la Seu tancat,
 Tractan de cercar lo modo
 Com podé' al Príncep lliurar.
 Bé se 'n consultan de lleys,
 Si n' hi há allí de lletrats,
 Si se n' hi fan de embaixades

Per convence al Rey En Joan;
 Mes á tot aixó 'l monarca
 Contesta: —«Perdò no hi há,
 Per lo fill de qui he malehit
 Fins lo dia que fou nat »—

..

—Trista n' es la sort del Príncep,
 Res alcanza á deslliural',
 Y si de Lleyda 'ns el giten
 La sehua fi ¿quí la sab?
 Així 'ls del Concell se diuhen
 De la orella al ran del cau,
 En tant que entristits caminan
 Á reunís en Sant Joan.
 De ciutat de Barcelona
 Graves ordes n' ha arribat;
 Si ab sigili han sigut dutas
 Ab misteri 's van guardant.
 En la Seu branda l' Eularia
 Pel Concell que 's vá á aplegar.
 Si la Eularia trista branda
 Lo poble flestoma y clam',
 Y algú, que brega desitja,
 Lo ferro ne fá dringar.
 Tot es soroll per la vila,
 Les dehenas surten já,
 Y si quán passen tots callan
 Al ser lluny se torna als clams;
 Conmogut n' està lo poble
 Per lo despit sotcavat,
 Ni 'ls Pahers poden contindre'l
 Que ara van á Sant Joan
 Seguits de molta brivalla,
 D' agutzils y ciutadans
 Que per la plassa s' escampan
 Mentre 'l Concell tractant vá
 Dels acorts que dehuen pendres
 En cas de aytal gravetat.
 Y en tant lo Rey, que 'l motí
 S' escolta des lo Palau,
 Febrosench y foll de rábia,
 Guaytant en un finestral,
 Ne llensa una flestomia

Y aixís ne diu luego irat:

—«Poble de Lleyda, que humil
Y obedient sempre has estat
Á la veu de tos monarcas
Y tos Comptes catalans;
Avuy en contra de mí
T' alsas bramant com el mar,
Jo serenaré tas furias
Y t' orgull faré minvar!—
Y retirantse enseguida
Tanca ab rábia 'l finestral,
Al temps que un *visca en Viana*
Retrona crusant l' espay.

Rato fá que 'l Concell dura
En Sant Joan aplegat,
Passa un hora, dos ne passen
Y encara 'l poble res sab;
Que 'l Concell de llurs acorts
Guardar segret ha jurat,
Y sacrament per ell fet
No 'l romp lo poder humá.
Per fi l' esquetlla altra volta
Torna á brandá en Sant Joan,
Nunci de que 'l grave conclave
A son comés fi doná.
Al avis que ha dat l' esquella
L' Eularia n' ha contestat,
Y de bat á bat se 'n obre
Lo cancell de Sant Joan,
Per hont ab pausada martxa
Concellers y deputats
De Catalunya y de Lleyda
Surten professó formant,
Y fent vía silenciosos
Del Bisbe vers lo palau.
Lo poble que callat resta
Del Concell se 'n vá detrás;
Si aquest silenciós camina
Mut lo poble tambe vá,
Y al só trist de las campanas
Que segueixen llur brandar,
Vers del bon Mitrat de Lleyda

Al palau se 'n van pujant.
Un cop al palau n' arriban
Ja 'l Bisbe n' es al llindar.

—«Vením, senyor, atent diuli,
De Lleyda 'l Paher en Cap,
Vením per última volta
A veurer al Rey en Joan.
Feuli dir que aquí romanguen
Municipi y General,
Y que si sos prechs no escolta
Demá, senyor, será tart.
Ja veyeu com resta 'l poble
De veurer com trocejant
Li van sas lleys y sos furs
Los que mes deuhem servals.
Digueuli aixó á n' al monarca
De Lleyda lo bon Mitrat,
Perque, senyor, esta volta
Es l' última que pujám.»—
Lo senyor Bisbe ja 'n parla
Així al Paher contestant:

—«Prou l' encarrech cumpliria
Que vostras mercés me fan,
Prou que també la sospiro
Del Príncep la llivertat,
Y 'l cel sab bé las pregarías
Que de jorn y vespre 'n faig;
Mes lo Rey deixant ma casa
S' es surtit de la ciutat,
Y qui sab ara hont romangue
Lo senyor Rey En Joan.»—

—«Ja, donchs, que així al Concell burle
Torne á di 'l Paher en Cap,
Feuli avinent al monarca
Que al deseiximent mon 'nam;
Y si la terra se n' alsa
Tota en somatent demá,
Que no colpe dels disturbis
Ni als Pahers, ni al General.»—
Aprés al poble girantse
De Lleyda 'l Paher en Cap,
Un *Visca en Viana!* 'n llença
Que aquell repetint ne vá,
Tot via avall retornantsen

Y al Concell acompanyant,
Fins á arribá á la Pàheria,
Hont entre crits y nous clams
De ¡Visca en Viana y los furs!
Y ¡abaix los tirans, abaix!
Lo famòs moli de Lleyda
Ab armonia 's desfà,
Per menyspreu del monarca,
Per honra dels braus lleydans.

JOSEPH PLEYAN DE PORTA.

9506-4/0002

MEDALLA D' OR

OFERTA PER LA EXMA. DIPUTACIÓ DE LLEYDA EN LOS JOCHS FLORALS DE 1872
Á LA POESIA QUE MELLOR CANTÉS ALGUN DELS SITJS SÓFERTS PER LA CIUTAT
EN LO SEGLE XVII, Y GUANYADA PER EN FRANCESC UBACH Y VINYETA AB LO
«ROMANÇ NOVAMENT TRET DEL TERCER SITI QUE, DURANT LA GUERRA DELS SE-
GADORS SUFRI LA CIUTAT DE LLEYDA L' ANY 1646».

ROMANÇ

NOVAMENT TRET DEL TERCER SITI

QUE DURANT LA GUERRA DELS SEGADORS SUFRÍ LA CIUTAT DE LLEYDA
L' ANY 1646.

Duas voltas assetjada
N' es estada ab sols dos anys,
Lleyda, la ciutat dels lliris,
Que te 'l Segre per mirall;
Mes, com aquest tercer setje,
Anys y segles passaràn
Y ni 'ls homens, ni l' historia
Podrán recordarne cap.
Mancaments de fé jurada,
Desafors d' en Felip Quart
Aquella guerra encengueren
Que te al mon esporucat,
Erms los camps de Catalunya,
Los rius de color de sanch,
Vilas y ciutats malmesas

Y núvol de fum l' espay.
 Mes, com la Ciutat de Lleyda,
 Malhaurada, no n' hi há cap,
 Per qui 'l carro de la guerra
 Haja sigut més pesant.
 Miráula; de las campanas
 N' ha fet canons, ha tallat
 Lo pont que dessobre 'l Segre
 Hi bastiren los romans.
 No li resta à tombá' un arbre;
 Coratjosa, 'ls arrabals
 De Cap-pont, Vilanoveta
 Y Palauhet n' ha esfondrat,
 Y munts de runas senyalan
 De la plana los casals,
 Y munts de terra las fossas
 Que va omplint y va tancant.
 ¿Què hi fa que á sos fills ne delmen
 Las febras, la set, la fam?
 Ni que rengleras de casas
 Tomben los canons, qué hi fa?
 Si ahir castellans la entraren,
 La entraren á foch y á sanch;
 Si francesos avuy l' entran,
 A sanch y á foch l' han d' entrar.
 Ahir, lluytà en la defésa
 De sos furs ab castellans,
 Mes al caure, va torná' lshi
 Lo séu Rey en Felip Quart.
 Avuy que son dot ja estoja,
 No vol curadors estranys,
 Qu' estranyas curadorias
 Son la causa de sos mals,
 Per ço, com ahí' á Castella
 Los séus canons enjegá,
 Avuy contra Fransa 'ls gira,
 Més coratjosa que may;
 Y per ço es que en Joan de Ruffes,
 Son paher, l' está mirant
 Plorant llágrimas de pena,
 Llansant dolorosos ays;
 Que 'ls cels al paher donaren
 Un cor de ver catalá,
 Y guanye Castella ó Fransa,

Pert Catalunya, y se 'n plany.
 ¡Ay, desconhortada Lleyda!
 ¡Ay malhaurada ciutat,
 Que 'l cel t' ha feta penyora
 De las iras dels tirans!
 Passan jorns y més jorns passan,
 Cada jorn creixen tos mals;
 Més soldats al camp arriuan,
 Més canons ne sents tronar
 Y tos braus mal ferits cauen,
 Tos graners ne vas buydant,
 Fins que acabas blat y ségol
 Y fins l' herba dels fossars;
 Fins que en Joan Batista Ruffes,
 Ton Paher, qui t' ayma tant,
 Morintse de dol y pena,
 Veu lo terme de sos mals.
 D' aquella sa despedida
 Be te 'n podrás recordar,
 Ab lletras d' or sobre marbre
 Trametentla als qui vindrán.
 —¡Ay, adeu, ciutat de Lleyda!
 A reveure, mos companys,
 Que si Deu se me 'n emporta
 Grans mercés n' hi he de donar.
 Conhortat jo moriria
 Si fos lliure la ciutat,
 Mes ara 'm reca no viure
 Per morí' ab valtres plegats.
 Ara 'm dol deixar tant órfens,
 Fent los temples d' hospital,
 Seca l' horta, la vall erma,
 Freda y deserta la llar,
 Y, mlg erta, la esperança
 Dins los brassos de la fam.
 Jo se prou que allá hont parteixo
 Trovaré la llibertat...
 Mes ay, que 'm dol lo deixarvos!
 Mes ay, que 'm dol, mos germans!..—
 Y morí; y més jorns passáren,
 Y set mesos per fe' estan
 Que 'l Segre devalla al Ebre
 Y l' Ebre devalla al mar
 Onas d' aygua, onas de llágrimas

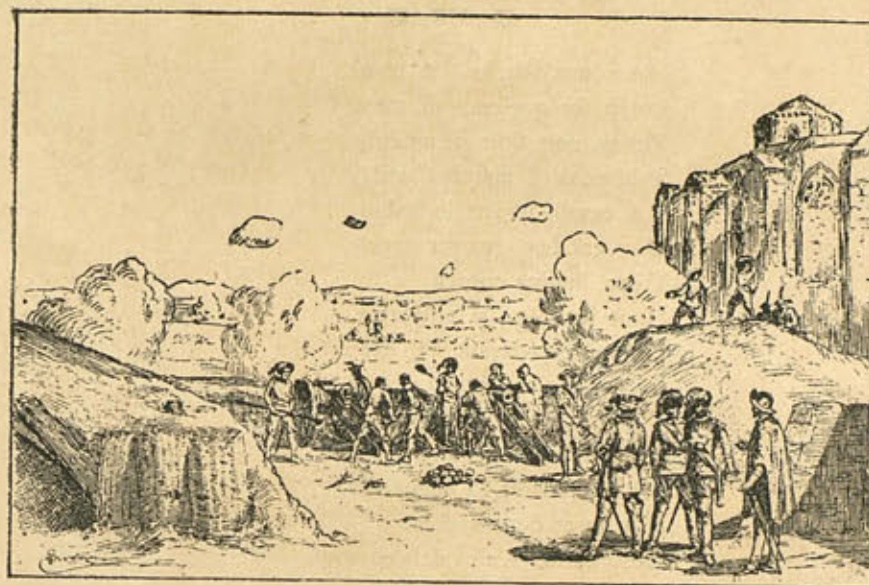
Y onas rojas de ta sanch,
 Sens trovar als de Castella
 Per contarlos ton mal fat;
 Ton mal fat del que 's conhortan
 Ordes del Rey esperant,
 Que, com á Madrid te festas,
 Ab Lleyda no hi pot pensar.
 Aquell Gregori de Brito,
 Qui governa la ciutat
 En nom del Rey de l' Espanya,
 Sent nadiu de Portugal,
 Cada jorn novas sortidas
 Y sorpresas va pensant,
 Per cansar l' host dels francesos
 A qui ha fet ja tant de mal.
 Ell no dona vagà' als gremis,
 Ell als cabos fa vetllar,
 Y 'ls canons, fins á la boca
 Nit y jorn vol carregats.
 Als soldats de las esquadras
 No 'ls deixa despullar may,
 Y á l' establia, ab las cellas
 Vol guarnits sempre 'ls cavalls,
 Los pochos cavalls que te Lleyda
 Per combatre y per menjar.
 Per la derrera vegada
 Tornar al camp te pensat;
 Que, si al enemich no allunyan,
 Lleyda avans de poch caurá,
 Y si una volta als francesos
 Los canons varen clavar,
 Y un' altra, en lo camp matáren
 Al Comte Chabot, lo brau,
 Que presa als d' Espanya havia
 La vila de Flix avans;
 Be pot avuy esperarse
 Que las tendas plegarán,
 Fugint de la torrentada
 Que va á eixir de la ciutat.
 Allá van mosqueters, gremis,
 Cuyrassas, parrots, cavalls,
 Ab grans crits, morir ó vencer
 Jurant tots y perjurant;
 Allá van..... y al poch ja tornan,

Folls de ràbia, flectomant,
 Espasas, mosquets y dallas
 Rebatent per totas parts!
 ¿Qué fas, Espanya, qué esperas?
 ¿Qué fan los teus generals,
 Que en set mesadas, á Lleyda,
 D' aydarla un colp no han provat?
 Miráu qu' está á frech de caure;
 Potser demà sia tart!
 Ja hi há qui parla de pactes,
 Ja hi hà qui del pedrenyal
 Fentne trossos, lluny los tira
 Malparlant d' en Felip Quart,
 Y del Concell á las portas
 Las mares s' han aplegat
 Y, alsant llurs fillets en brassos,
 Demanan pá per doná 'ls!...
 —¿Qué fem, Senyor?—al de Brito,
 Lo Concell va á preguntar,
 Y aquest respon:—Lleugerirnos
 Per poder més aguantar.
 Traurém vells, infants y donas,
 Ara tot seguit al camp,
 Y per la gent de pendre armas
 Més queviures restarán.—
 —Jamay!—los pahers responen...
 Mes los temps son passats ja
 En que los pahers podian
 Devant del Rey alsá 'l cap,
 Y en nom del Rey parla en Brito,
 Que en set mesos no 'ls ha aydats!
 Miráulos; ja tots s' aplegan
 Als porxos del mercadal;
 Netas que acompanyan l' avi,
 Mares ab llurs fills á bras,
 Órfens sens consol ni guia
 Que á llurs mares van cridant,
 Esporuguits y plorosos,
 Mal vestits y mal menjats!
 Miráulos: soldats los guardan
 Com si fossen criminals,
 A caminar acuytantlos
 Fins á ser defora al camp.
 Aquell qui enderrerit queda,

Be l' empaytan, Deu me vall
 Qui defalleix, novas forsas
 Lo mosquet li fa trovar.
 Passadas que han las murallas,
 Ja se 'n tornan los soldats;
 Sent á ciutat lo pont llevan,
 Barrotan ferm lo portal,
 Y la turba, á las trinxeras
 Del francés se va atansant,
 Demanantlos ab veu trista
 Lo rebuig de sos menjars.
 -May del mon!-en D'Harcourt crida,
 Qu' es lo capithost del camp,
 Los prechs escoltant que feyan
 De genolls los afamats.
 -Tornáu á ciutat, fèu via,
 Que á aquell per qui us feu matar
 Y no á mi, es á qui pertoca
 Dar socors á sos vassalls;
 Tornáu á ciutat y vàlgaus
 Ser tots valtres gent de pau,
 Que á no serho, á canonadas
 Vos hi faria tornar.—
 Y si consternats vingueren,
 Molt més consternats se 'n van.
 Mes, ay Deu! lo canò trona,
 Los desvalguts escampant,
 Que fujen, cauhen y 's llansan
 Dels margens del riu abaix.
 Y son los canons de Lleyda
 Los qu' acaban de enjegar!
 ¡Alló que en D'Harcourt sols deya,
 En Brito no ho diu y ho fa!
 Y, al veur' ho, 'l cel no desferma
 Damunt de sa testa un llamp!
 La terra, per engolirlo,
 A sos peus no s' ha obert ja!
 D' avuy, padrastré, y no pare,
 Podrán dirte los lleydans!
 Tornáu al camp dels francesos,
 Miserables desterrats,
 Que allí los brassos ja us obran
 Los enemichs, mès humans
 Que aquellas gents de Castella
 Que defenen vostras llars.

Tornáu al camp á morirvos
 De vergonya y no de fam!
 Y tu, Lleyda, ganaleja
 Ton Senyor en Felip Quart!
 Y tu, benavirada ombra
 D' en Joan Ruffes, dórm en pau,
 Que á no dur per tu dol Lleyda,
 Te 'n faria ella posar!
 May es tart quan l' hora arriba:
 Sía lo bon Deu llohat!
 A la fi 'ls espanyols venen
 La ciutat á deslliurar.
 Onze mil, de totas armas,
 Son del riu á l' altra part
 Y en Leganés los comanda,
 Qu' es un general dels braus.
 L' auba del set de novembre
 Comensava á llustrejar,
 Quan Vilanoveta 'ls mira,
 Las banderas desplegant,
 Saltar margens y trinxeras
 Y entrar de sobtada al camp.
 Prou lo francés fa proesas,
 Prou que en D'Harcourt s' hi rebat,
 Prou que los canons enjegan,
 Prou que trotan los cavalls,
 Tot debadas; coratjosos
 Surten á l' hora 'ls lleydans
 Y 'l francés, encara corre
 Fins á Balaguer, llansant
 Canons, tendas y banderas,
 En míg d' un rastre de sanch.
 ¡Gloria á Lleyda, gloria á Espanya!
 Deslliurada es la ciutat,
 Toquéu á festa, campanas;
 Mes valtres mares, ploráu!
 Ploráu, las que fills teniau,
 Per las guerras que acabám;
 Ploráu, las que fills vos restan,
 Per las guerras que vindrán:
 Y planyéu totas la mare
 Que tant malparléu y tant:
 Catalunya, á qui dessangran
 Francesos y castellans!

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

LA GRAN DEFENÇA DE LLEYDA.⁽¹⁾

Parva magnis.

I.

A les muralles de Lleyda.
Hi arriba lo gran Condé:
May ha perdut cap batalla,
Y ha sigut en mes de cent.
Gran fama n' es la del Príncep,
Tot lo mon per brau lo té;
Lo sol'es la seva estrella,
La seva ploma 'l llorer.
Are se 'n va á posar setje
Ab grós exercit francés
Á la grant ciutat de Lleyda,
Que gran en pochys anys s' ha fet
Dues voltes los francesos
Setje á Lleyda han posat ferms;
Cascuna de les vegades,
Los ha reexit malament.

(1) Poesia distingida ab accésit á la medalla oferta per l' Excma. Diputació de Lleyda en los Jochs Florals de 1872.

A véure donchs á la terca
 Porán fer quelcom de mes;
 Per co per' finir d' un colp
 S' hi posa 'l mateix Condé.

A cavall, alçant lo sabre,
 Duguent ben guarnit capell,
 Y una lluenta coraça
 Hont lo sol s' hi reflecteix,

Va al cap-davant del exercit,
 Esguardant al entorn séu
 Y pensant: «D' aqueixes planes
 Aviat n' seré 'l rey.»

Los ajudants lo segueixen;
 Fan posat de cavallers;
 Després los Kefes dels cossos
 Y un aplech de regiments.

Quan ja son á les muralles,
 No 'ls fa aturar en Condé;
 Per elles donan la volta
 Y á cada pas deixan gent.

Esvanits van los francesos,
 Com si l' triómf ja fos seu;
 ¡Déu fasa que del ergull
 No 'n tingan penediment!

Mentres voltan los francesos,
 Lo Príncep somriu content;
 Fa tocar á les musiques
 En senyal de mes plaher.

—Poca gent hi há dins de Lleyda;
 La que hi hà, cansada n' es;
 Jo porto glorioses tropes,
 ¿Cóm de guanyar dexaré?»

Aixís diu lo valent Príncep,
 Enrahonant ab los seus;
 No cal que massa alt ho diga
 Per sinò li resix bé.

II.

Pochs de jorns ne fa que dura
 Lo setje de la ciutat;
 Per l' entorn de les muralles,
 Exams de soldats hi ha.

Alçadas hi son les tendes,
 Fusells ça y enllà encreuhats,

Y á terra esteses les mantes
 Y les banderes reyalis.

Ací hi há los centinellas,
 Allá hi renillan cavalls,
 Y omplen l' ayre les tonades
 De trompetes y timbals.

Moners y canons no hi mancan,
 Á rengles hi son posats,
 Escupen bales y bombes
 Cap á dins á la ciutat.

¡Prou que 'ls de Lleyda responen,
 Responen y respondrán!
 ¡Prou que 'n quedan de deumades
 Les columnes del gabatx.

Pero 'ls inimichs no deixan
 De tirar al catalans;
 En Condé anima á ses tropes
 Y corre per totes parts.

—Si 'ls fills de Lleyda s' defenen
 Ardits y potents y braus,
 Es per que tot just comensa
 Lo setje que 'ls hi hem posat.

No mes que passin poch dies,
 Veuréu com amollarán;
 Los guanyarán nostres forces
 Abans que 'ls mate la fam.

Que 'l canó no estiga en vaga;
 Treva no dongáu al bras,
 Tiráu de nit y de dia,
 Obriu bretxes aviat.

No mancará la metralla,
 De França 'ns ne portarán;
 Avant! no mes calen braços
 Y coratge per guanyar.»

Y nubolades de ferro
 Rebrunzeixen per l' espay;
 Guspíres creixen y minvan;
 Crits ressonan ça y enllà.

Y prou sembla la batalla
 Un ensemps esgarrifant
 De terratrémol de trons
 Y de claretat de llamps.

III.

Passan dies, passen dies,
 Ja n' han passat molts y molts;
 Mes que en Condé se pensava
 Quant va arribar ergullós.
 Y lo setje encara dura
 Lo mateix que al primer jorn;
 Los defenedors de Lleyda
 Se mantenen forts que forts.
 No han avançat ni una mica
 Los soldats assetjadors;
 Molta sanch han escampada
 Y han perdut centenars d' homs.
 Encàra no han obert bretxa,
 ;Ni somniarhi en això!
 Si fermes son les muralles,
 Son mes fermes los defensors.
 Quiscun d' ells té, l' braç de ferro,
 Y un flam d' amor pátri al cor;
 Que son néts del almogàvers,
 Encar se 'n recordan tots.
 Ja may deixan les muralles,
 Les guarneixen de canòns,
 Que semblan boques d' infern
 Al vomitar dolls de foch.
 Tots los ciutadans de Lleyda,
 Fermes y coratjosos son;
 Lo qui menys ha fet mil jures
 De no sufrir may cap jóu.
 Avesats á les batalles,
 Per ells joguines ja son
 Aquelles bales que plouhen,
 Y aquell retronant soroll.
 Dels defenedors de Lleyda,
 Molts també 'n cauhen de morts;
 Pero caygan los que caygan,
 Los que restan son lleons.
 No dormen ni se sossegan;
 Tothom está neguitós;
 Primer salvém á la pátria,
 Després ja dormirem prou.

Peró no tingáu quimera,
 Allí es catalá tothom,
 Y 'ls catalans sempre saben
 Possar la gloria á bon lloch.

IV.

Creuat está ja lo Príncep,
 Que ara ja 's va fent petit;
 Lo setje ja dura massa;
 La ciutat no 's vol rendir.
 ;Y es aqueix aquell Condé
 Á qui gran tothom li diu,
 Lo qui en guerra sempre havia
 Vençút als seus inimichs?
 Es qu' encar no coneixia,
 Á la gent de aquest pays
 Hont son tan fortes les serres
 Com los braços dels seus fills.
 Blans y dolços en la pau,
 Amor per tothom tenim;
 Cançonetas van y venen,
 Los massos están florits.
 Pero quan la guerra encent
 Nostres camps, quant la Mort vlu,
 Quant pateix l' independència,
 Quant la pátria está en perill,
 Son llampechs les llambregades
 De nins y vells y fadrins,
 Totes les mans son de ferro
 Y d' acer son tots los pits.
 Per ço 'ls catalans á Lleyda
 No 's donan als inimichs;
 Pensant tant en la victoria,
 Que ja la veuhen lluir.
 Lo mes valent de la colla
 Es lo comandant en Brit,
 Governador de la plaça;
 Si es mester, sabrà morir.
 Del matí fins al cap-vestre,
 De la vetlla al dematí,
 ;Endevant! ;foch als francesos!
 Que 'n caygan á cents y á mils.

Si encara no han obert bretxa,
Ja may la podràn obrir;
Los caldrà donchs que s' entornen
Derrotats y vergonyits,
Los de Lleyda fan sortides;
Sempre les fan ab profit;
Per quiscun soldat que perden,
Los altres ne perden sis.

En Brit als mes braus comanda,
May se queda enderrerit;
Quant ell lo seu sabre axeca,
Ja s' pot dir que sanch s' ha vist.

Mal fat tenen los francesos;
En lloch d' anar cap á dins,
Los de dins van cap á fora,
Cada volta mes ardots.

¡Oh! tots son valents de mena,
Y mes que tots ho es en Brit.
Ab gent aytal ¿qué 's pot pérdrer?
¿Qué no surt com lo desig?

V.

Descoratjats ja se senten
Y plens de rabia y de enuig,
Aquells mateixos francesos
Que tenian tant d' ergull.

Los catalans los dispersan;
Quelcuns gabatxs s' han perdut;
Tot lo exérxit d' en Condé
Ja n' es deumat y confús.

De la tropa assetjadora,
Molta de gent n' ha caigut;
La sanch s' escorre per terra,
Com per 'l espay vola 'l fum.

Molt valents son los francesos,
Pero 'ls nostres ho son pus;
Aquesta volta 'ls de Lleyda,
Mes grans que may han sigut.

Si no de bon grat per força
L' exércit d' en Condé fuig;
Los assetjadors s' allunyan
Per no morir tots á munts.

La ciutat ja resta lliure;
La gloria l' ompla de llum;
Un grapat d' homs ha fet corre
Á tot un exércit junt.

¡Oh! Condé, ja pots respondre
De la gent que als tens ha enfús:
Aquí 's coneix mort y vida
Pero may esclavitud.

Si sabs que algú vulga vindre
Á conquerir nostres murs,
Ja li pots dir que no ho prove
Y que 's lieve tot l' ergull.

Ja li pots dir que conquiste
Altres terres de mes lluny,
Que vingan milions de homens,
Y exércits d' esclaus poruchs;

Pus primer conquerirà
Tots los pobles d' un en un,
Que un carrer de nostres viles
que un roch de nostres puigs.

JOSEPH MARTÍ Y FOLGUERA.

LAS VESPRAS CECILIANAS.

SOCÓS DELS SITIATS DE LLEYDA

EN 21 DE NOVEMBRE DE 1646.

Ciutat que cent cops á proba
Posá l' valor de sos fills,
Y cent cops ha dat exemple
De quant son nobles y ardots,
Si de naturals es honra,
Si joyell n' es del país,
Mal qui un jorn la cregué seva
Sens ella s' pot avenir.
Prou ho sent lo rey de Fransa
Fixant en Lleyda l' desitg,
En Lleyda hont de nou campejan
Las armas del quart Felip;
Que li escapá, deslligantne
Llassada contreta ahir,
Per por no fòs la llassada
Ben prompte nús corredís.
Fa quatre anys que Catalunya
Contra Castella alsá l' crit,
Sos furs y sos privilegis
Tement véurer en perill.
Mal aconsellat monarca
Anaba á ferlos bocins,
Y ella en sos penons de gloria

No hi volia ni un esquix.
 Lleyda resolta à la punya
 Portá sos fills aguerrits
 En qui l' foch encar cremaba
 Dels Mandonis é Indibils,
 Y viva mostrá la herencia
 D' aqu ell valor primitiu
 Que fins de Roma à las àligas
 Forsá l' vol á detenir.
 Prou dos voltas ho signaren
 Los lleydans en Tamarit;
 Bé prou de Monsó en la presa
 Ho descobriren aixís:
 Prou mes tart aquell tremendo
Plá de les forques ho ha vist....
 ¡Quina matansa á las horas!
 ¡Quin terratremol allí!
 Ben féren de valentías
 Los ardents barcelonins
 En la plana y en las serras,
 No menys que del mar en mitg.
 De combats y de victorias
 Bén tingueren prou sovint;
 Per tot corregué la fama
 D' aquella de Montjuich
 Sos germans, los braus de Lleyda,
 No romanguéren dormits;
 Aperts com ells los trobaren
 Los castellans al venir:
 Que si llops hi ha en la contrada
 En guayta están los mastins;
 Si al tancat massa s' acostan,
 No n' hi entrarà cap de viu.—
 Forta y llarga fou la lluyta,
 Sols la fósca hi posá fi;
 Pels combatents de Castella
 N' arribá en bont punt la nit:
 Tants dels seus com morts restaban
 Així ab son mantell cobri,
 Amagant en qui ls' regia
 La vergonya del fugir.
 Fou en aytals fets que Fransa
 Com aliada s' oferi
 A agermanarse en la lluyta

Contra del comú enemich:
 Mes ¡ay! si fou cert l' auxili
 No foren lleals sos fíns,
 Y s' tornaren carts las rosas
 Que ls' lleydans creyan florir;
 Pus qui ls' ajudá á ser lliures
 Després los volgué servils,
 Y en un jorn de gran congoixa
 Sols los deixá en lo perill:
 ¡Desengany d' host extranjera
 Que aquí capciosa al venir,
 Sots color d' amistansada,
 Venia per son profit!
 També l' núvol que enfosquía
 Tot l' entorn del rey Felip
 S' esquinsá, y de Catalunya
 L' estat conegué aflictiu:
 Tals llissons rebent anava
 Que ls' ulls li obriren per fi....
 Los hagués obert mes prompte
 ¡Quant de dol fóra impedit!—
 Ja sa passada ceguera
 Al monarca remordint,
 De la terra ls' privilegis
 Jura intactes mantenir:
 Sagrament de Barcelona
 Com á compte n' proferi:
 No es estrany que satisfeta
 Lleyda l' portals li enfranquís.—
 De la pau dos anys ja corren:
 Dos anys qu' han tornat amichs
 Los que son tots, mes que no usin
 Parla igual, d' Espanya fills:
 Dos anys que l' francés d' enveja
 Y rabia s' ha estremordit,
 Maquinant tan forta vila
 Si podrá reconquerir.
 Ja desde l' Sena y Garona
 Fins al Segre n' llansa á mils
 De soldats qu' Harcourt lo compte
 A grans triunfos creu conduhir...
 ¡Foll desitg de gent forana!
 Mal podrá véures captiu
 Qui ni una amenassa sola

Dels de casa consentí.—
 Cuand Harcourt á Lleyda arriba
 Ne trova ja apercibit
 Tot lo poble á la defensa;
 Que era l' siti ben previst ...
 Áliga que mil vegadas
 Los voltres han perseguit,
 Per si en son niu buscan presa
 Cercat ne tindrà son niu.
 Dura y seguida es la proba,
 Mes no avansa l' enemich;
 Que ab ferma constancia l' saben
 Los de Lleyda resistir,
 Y al crit d' en Gregori Brito,
 Dels Pahers al noble crit,
 Tots ab gust perdràn la vida
 Si pérdrerla ls' es precis.—
 Lo setje mitg any s' allarga,
 Y ni un sol instant lo brill
 S' ha entelat de la bravura
 Ab que lluytan tots units.
 Molts ne moren, molts ne cauhen
 Trespasats ó mal ferits:
 Molts n' atralla la fatiga;
 Cap n' atralla l' poch esprit.
 Ja ls' pertrets bélichs s' acaban:
 Ja l' espectre flach y trist
 De la fam. entre esbarts d' ólibas,
 Rans dels murs menassant ix.
 Per cinch jorns sols hi ha vituallas,
 Si no s' vens dintre dels cinch....
 —«¡Llamp del cell avant y fora»
 Cridan tots «coratge y pit»
 Gran refors los altres reben,
 Nuyl socós naltres tenim,
 Mes ¡avant, y en Deu la pensa,
 Fins llansar l' últim sospit!
 Si es un fat que l' francés guanyi,
 Guanyi sols un cementir,
 Demunt sostres de cadàvers
 Mut s' apagui l' seu trepitg....

 Cuatre jorns han tingut terme,
 Tots iguals: termina l' quint.....

¡Deu del Cel! ¿que es lo que passa
 Prop lo camp dels enemichs?
 Als derrers tirs dels de Lleyda
 S' han juntat los primers tirs
 D' en Leganès que s' atansa
 Per retaguardia embestint.
 —«¡Verge gran! ¡SANCTA CECILIA
 Que remembra avuy l' Empir!
 Si la palma del martiri
 Vols tornars' en ram florit;
 Si l' rescot que ab tú 'ns arriba
 Per derrer cop decissiu
 Mols' enrocla aquí ¡ben-haja!
 Nostre no, d' ells será l' fi.
 Vot ten' fem y prometensa
 Que per sempre hem de cumplir;
 Cuand lo *Seny major* festeji
 Qiscun any est jorn felis,
 A la Seu, ja desde *vespras*,
 Pujarem tots, agrahts
 Nostres llaus y prechs á unirne
 Del clergat als cants divins.»—
 Tots caigueren: com d' un núvol
 Romp lo llamp, arreu ferint;
 Com de ratxa huracanada
 Tot ho arrasa l' revolvi,
 La metralla derrerença
 Dels lleydans ab greu fatich
 Las rengleras ja minvadas
 Dels d' Harcourt han esbargit.—
 «¡Verge gran! ¡CECILIA SANCTA!
 ¡Son vensuts!» s' escolta dins:
 «Malvirada es nostra empresa»
 Crida fora l' enemich.
 Del esglay que hi ha en sas filas
 Ningú sap com n' ha de exir:
 Tal valor, constancia tanta
 Com aquella may s' ha vist.
 Ni s' veurà.
 Si; s' ha de veurer.—
 No eran sechs encara 'ls rius
 De la sanch allí vessada,
 Finit no era l' nou de Abril,
 Cuand Condé, l' guerrer intrépit

May vensut ni esporuguit,
 La d' Harcourt empresa inúti !
 Intentar volgué altre piich;
 Y ls' mateixos homs de bronze
 Ne trobá, ls' mateixos pits;
 Pochs y sols, mes sempre uns héroes,
 Pot ser mes avuy que ahir. —
 Fou fal-lera que per mofa,
 Com tractantse d' un festi,
 Corregués en torn la plassa
 Ronda estranya de violins.
 Ressonavan crits d' *¡alerta!*
 Dalt la muralla sovint:
 D' una eixida enrotlladora
 N' era senya cada crit.
 Y l' sitiats tant lluny ne feyan
 Recular als enemichs
 Que un cop... de vista s' perderen
 Y aquell fou l' últim camí;
 Pus á Fransa se n' tornaren
 A son rey per repetir
 Que valor y fortaleza
 Com en Lleyda may l' han vist:
 Y que un poble que aixis lluyta
 Per l' honra de son país,
 Si entre l' seus le plau ser lliure
 Menys de estranys serà captiu.

LLUIS ROCA Y FLOREJACHS.

PSOL-4/0002

JESAMÍ DE PLATA

OFERT PER EN LLUIS ROCA Y FLOREJACHS EN LO «CERTÁMEN MARIÁ DE 1868»
 Y GUANYAT PER EN PERE DE ALCÁNTARA PENYA, AB SA POESÍA
A la Mare de Deu dels Desamparats

LA MARE DE DEU DELS DESAMPARATS.

POESÍA ESCRITA EN HONRA Y GLORIA DE LA VERJE SANTA MARÍA
EN DEMOSTRACIÓ DE L' AMOR QUE LA CIUTAT DE LLEYDA HA PROFESSAT
SEMPRE Á SA EXCELSA PATRONA.

Túvose por tan milagrosa esta victoria, que todos los años la ciudad de Lérida celebra el día siguiente particular fiesta á NUESTRA SEÑORA por cuya mano se vió libre del conflicto en que se hallaba.

Esteban Dolz, Año Virgíneo
t.º 4.º pág. 219.

I.

¡Desamparada l' hán!... ¡La ciutat noble
Honra de Catalunya, escut d' Espanya!
¡La primera qu' un jorn cuantre de Roma
Lo crit doná d' independència santa!
¡Desemparada l' han! ¡L' antiga Ilerda,
Testimoni de guerras y desastres!
¡Lo Municipi que del mon la reyna
Mirá mes de cent voltas humiliada!
Sas terras ja no romp la forta rella;
Torrents son ja sas çiquias çelebradas;
Marges esbaldragats son sas esglesias;
Cementiris de morts sas nobles casas.

Lo canó de la guerra brunç dins ella,
Son altivol castell no pod guardarla
Mes que de los frets vents del Maladetta
O d' els fiblons y neus de Tramuntana.

Los soldats de La Motte foren tigres
Que sos hortals ombrivols destrossaren,
De crims omplintne plassas y carreras
A l' ombra de los lliris de la França.

En va sos fills lo valiment y ajuda
De lo rey Felip quart ne demanaren;
De lo rey que jurat sos furs havia
Poch temps abans dins Barcelona estant-ne.

De 'n Leganés gran host ne fou vençuda
Y ara fortment n' Arcourt la té setjada;
Y en va claman socors los fills de Lleyda:
Felip y son privat l' abandonaren.

Sis mesos fà que l' oprimeix y aufega
Lo cercle d' inimichs que l' ametrallan;
Sis mesos qu' els voltos espessos volan
Demunt sas roinas esmolant llurs árpas.

N' es ja lo mitjan mes del fret Novembre,
Las donas y minyons temps fa qu' anaren
A lo camp inimich perque llurs vidas
Lliurás de bombas que dins Lleyda cauen.

No hi restan més qu' un centenar de joves
Que manetjar no saben l' espingarda;
Mes tenen sanch de catalá, y de pressa
De matar forasters be prou sabrán-ne.

¡Desamparada l' han!... ¡L' antiga Ilerda!
Morts sos defenedors son ja de ràbia,
D' enutx, de fam, de nafas ó de peste:
Un sol ne resta ab vida. Un sol encara.

N' es lo valent Anton que la governa;
Lo de la noble faç y llarga barba:
Son esperit de lleó no té mesura
Y en lo cor n' ha gran fe per defensarla.

Dalt de lo campanar de la Seu bella
Pujá d' ensá qu' es fosch per fer la guayta;
Y demunt lo estens plá que volta Lleyda
Sa vista penetrant per tot escampa.

Un sentit esquisit que la magresa
Ha fet tornar mes fl que si fos d' àguila
Aplica vers lo camp, y suau escolta
Si ou lo remor de tropas que s' avançan.

Res veu ni sent. Silenci y fret y fosca
Los crits d' alerta sols li 'n dú 'l oratje
Recordant cada quart qu' als peus de Lleyda
Vint mil soldats per arrasarla hí campan.

Negra es la nit com la pregona ossera,
Lo cel cubreix faresta nubolada,
Que reitxa tost lo llamp, y deixa veurer
Un instant del Francés las tendas blanques.

¡Ay! ¡Será cert, ne diu, de Lleyda hermosa
Ni pedra demunt pedra ha de restarne!
¡Y morirán sos fills de desamparo
Com moriren un jorn los de Numancia!

¡Cert será per dissort que 'ns aparellan
Los murs de la ciutat tristes mortallas!
¡Y morirem cremats, de fam ó peste
Y no com a valents dins la batalla!

¡Hay! ¿Será cert? Desamparats dels homens
També la Verge Santa 'ns desampara?
¿Santa María dolse que fonch sempre
De Lleyda la patrona y l' advocada?

¡Reyna hermosa del Cel! Vos no volguereu
Que moris en lo camp, cuan me nafren!
¡Oh Mare del Senyor de los etsércits
En Vos, tan sols en Vos pos ma confiansa!

¡De los desamparats Vos sou l' estrella,
Protejiu la ciutat desamparada.
Verge Santa María de Valencia
Siaune de Lleyda la amorosa Mare!

Sos palaus veis derruits, nafrats sos nobles,
Sos convents, sas esglesias esfonsadas,
Morts sos jurats, desertas sas roinas
Y per terra rodant vostres imatjes.

De sos ulls que no dormen las pipellas
Omplan y en cauen espremudas llágrimas
Y plora, no de dol ni covardia
Sino com los valents d' àltiu coratje.

Y allá dins lo Mitxjorn estrella hermosa
Apar y á poch á poch al Cel levantse
Sos raigs de foch li tornan la alegria
Y en Sant amor de Deu n' Anton inflaman.

Donchs coneix qu' eixa estrella es la que brilla
Demunt Valencia qu' á Maria ensalça;
Anyorada farola del amparo
Que mena al port de la victoria aymada.

Son devot pit alena nova vida,
Son noble cor calrada nova escalfa,
Y una veu carinyosa sent que 'l crida
Diguent: «Ten fe: Maria sabrá aydarte.»

Ple d' entusiasme abaixa de la torre
Cap á la seu antiga mou las passas
Y allá de jonollons ne cau y prega
De la Reyna del Cel devant l' estampa.

Y cuan lo pros Anton á la Patrona
De la ciutat ne fa dulce encomanda,
De sos desamparats nombrantla Reyna
Mare y gobernadora y capitana,

Del solitari temple lo silenci
Romp d' alerta la veu que may s' acaba
Y las vergas de llamp lo cel travessan
Y retrunyan los trons dins la muntanya.

II.

Mentres tant que n' Anton prega á Maria
Lo Duch de l' Infantat á Lleyda avança
Y al devan d' ell aprofitant la fosca
Un ballester faël lo Segre passa.

Cuant á lo camp dels enemichs arriba
Panxa á terra camina anant de grapas
Y sense que s' en temin las escoltas
Arriba del fossat á l' estacada.

Los cavalls frisós salta, al peu s' aferra
De lo mur, puja amunt com sergantana;
Bé sembla qu' en coneix totas las vias
Y secretas sortidas de la plassa.

De Lleyda los carrers deixa á la dreta
Dalt lo castell s' enfila á passas llargas
Y cap dret á la Seu s' en va de pressa
De lo Gobernador cercant lo estatge.

He vist, li diu, lo Duch; lo bon Rodrigo
Y lo marqués de Leganés s' arranban:
Tres mil soldats capdellan: á las horas
Cent tornays lluny d' aquí preparan armas.

Lo francés no 'ls espera. Dins llurs tendas,
Dormen los capitans, y en las estables
Eguinan los cavalls; y las escoltas
Que hi há demunt lo pont, sens cura guardan.

Yo missatjer ne som de bonas novas.
Escoltau d' en Rodrigo lo missatje,
Las mateixas paraulas que fá una hora
Tres voltas me digué per no oblidarlas.

«A n' Anton li dirás que prenga força
Que no perda la fé ni l' esperança;
Pochs som en veritat, mes tols ajuda
Haurem anit de nostra Mare Santa.

«Son nom dolcissim qu' una volta els moros
De llurs cavalls á las cuas oltrajaren,
P' els meus fonch rescatat, del gran oprobi
Salvantlo valentment ab llurs espasas.

«Eix nom santissim ma senyera ostenta
Y l' mostra encara avuy mon escut d' armas:
Ell ha d' esser anit nostra bandera
Y sant y senya que mos porti á batre.

«Si despres d' escometre á los francesos
Veu que las nostras hosts fujan de cuatres,
Que no l' espant la fuyta de las tropas;
Treta en serà tant sols de bonas manyas.

«Que baixi tost, clamant Ave Maria
Per la part de Sant Joan ab la companya
De los minyons y vells que dintre hi restan,
Y don á tots mosquets ò serbatanas;

«Que baix l' esperarém; Ave Maria
Clamant també pera mes prest trobar s' em,
Y á la tornada tots, salvada Lleyda
A Maria anirém per darli gracias.

«Eixas son las paraulas d' en Rodrigo —
—Bon ballester, li diu á Anton, la patria
A ton servey demá dará lo premi;
Y de dalt lo Castell dins Lleyda abaixan.

Ja dins lo camp francés desordre hi reyna;
Ja els esclafits retronan de las sacres,
Y atabals y tambors al arma cridan,
Y caballers y arcabussers s' atançan.

Sonan dins Lleyda pífres y trompetas;
Conmou lo vent lo toch de las campanas
En somatent, sos ciutadans ja crehuen
Que puja lo francés la barbacana.

Los Lleridans ab prontitud, de picas
Y de destrals y de pistolas s' arman;
Y corren als bastions y s' aparellan
A defensar llurs pedras esbuchadas.

Lo Marqués y n' Harcourt ja s' escometan,
De Lleyda estant se sentan de las llanses
Los brugents brandaments, y de las tropas
Las veus y crits de guerra y de matança.

Los mosqueters fan foch, las culebrinas
No cessan de tronar; arcabussadas
D' una part y de l' altre, mortals ecos
Fan á lo fort remor de las bombardas.

Gran aluleya lo francés axeca
Que l' espanyol li gira las espatllas
Com á covard fujint: Victoria crida,
Y d' alegria encén grossas flamadas.

Callan las bocas dels canons y rihuen
Los francesos prop d' ellas fent bravatas;
Mes ¡ay! qu' aprop de Sant Joan vell s' aplegan
De valents un grapat y á l' Horta baixa.

Passan de cent, la terra que trepitjan
No s' adona tant sols de llurs petjadas,
Tal es lo callament ab que caminan.
Desamparats ne son que cercan Mare.

Poch temps après lo nom d' Ave Maria
Retrona dins las hortas desoladas.
Ave Maria llurs jermans contestan
Y lo duch y n' Anton fan abrassada.

Minyons, diu lo Marqués; Viva Maria.
De los desamparats ella n' es Mare.
No hajau por de los trons, que nostras vidas
Maria guardará al mitx de las balas.

«Lo Duch exemple 'ns dona. Veys: Ja corre
Devant de tots ab sa faresta espasa.
Lluytem ab ell, y Lleyda de Maria
Per son santissim nom serà lliurada.

Los falconets retronan altre volta;
Altre volta comenssa la matança;
Y los tirs dels canons, y los confusos
Sorolls de picas, xussos y alabardas.

Y en lo cel de Mitxjorn, demunt Valencia
Alsantse, reverbera la llum clara
De resplandent estel qu' á los de Lleyda,
La valentia dona y lo coratje.

Ave Maria cridan los de Lleyda,
Ave Maria dihuen las escuadras
De las Castellas, y á los forts francesos
Maltractan, tomban, pegan, feren, matan.

Corre llur sanch y cau dintre lo Segre,
Tenyidas ja de roitx baixan las ayguas;
Y cessa lo brugit dels arcabussos
Y callan los mosquets y las bombardas.

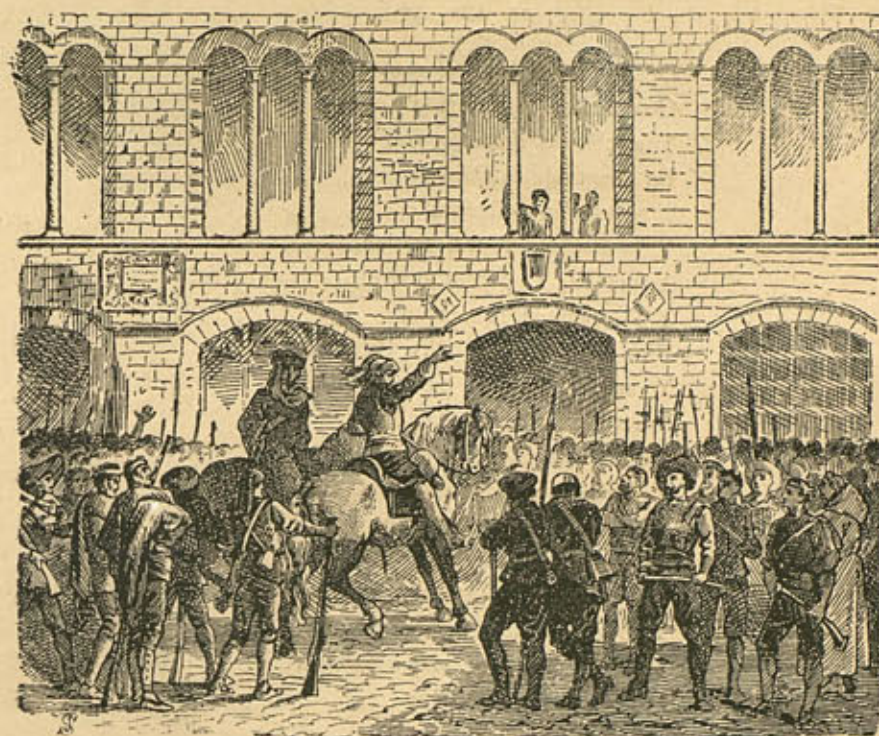
Y fujen los francesos y abandonan
Dintre lo campament las tendas altas,
Y sos enginys, sas armas y que viures,
Y cosselets, escuts, cavalls, corassas.

Y contan que al exir lo sol n' hi veren
Mes de dos mil estesos que portavan
Richs espatllers, pitrals y caps d' arnesos
Y jipons y vestits de fortes mallas.

Lliurada n' resta Lleyda per Maria:
Ja may més se veurá desamparada,
Que sos Jurats l' aclaman per patrona
Y en sa honra festas semblant jorn farán-ne.

¡Si vé lo gran Condé!... ¿Qué hi fa? Que vinga;
Que si may n' ha perduda cap batalla
Dins Lleyda protegida per Maria
Hi perdrá son etsércit y sa fama.

PERE DE ALCÁNTARA PENYA

LO SOMATENT.

Y 'ls uns per l' eral surtian
altres per Cap-pont al dret.

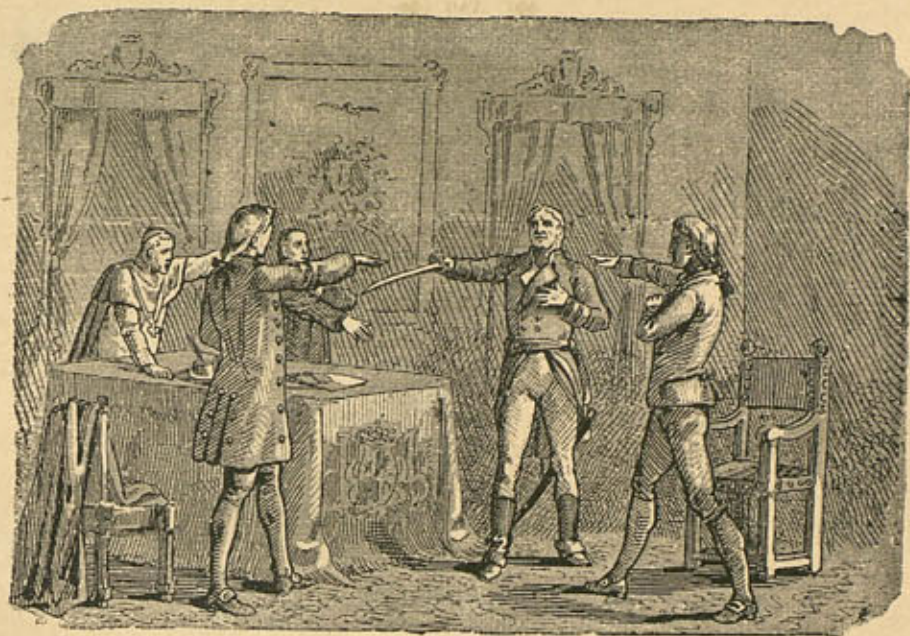
Quant perillava la terra
O bé enemich extranger
Ne volia entrar en ella
Se cridava á Somatent.
Surtian los ministrils
Y també los timbalers,
Repicant los atabals
En llurs mulas caballés.
Se penjava la Bandera
En lo palau dels Pahers
Ab blandons als finestrals
Y graellas als carrérs;
Y de vespre 'n feyan vetlla
Al Penó los mes valents
Com si 'n fos lo roig damasch
De la vila 'l Senyor Rey.
Al vindrer la matinada,

Desde 'l mes jove al mes vell,
 Guarnits de tota sort d' eynas
 Y al crit de *desperta ferr'*
 En front de la Paheria
 S' aplegavan deligents;
 Y 'ls uns per l' *eral* sortían,
 Altres per *Cap-pont* al dret,
 Y l' *enemich* rebujavan
 Fins al Montsant ò 'ls Pirineus.
 Y anys y anys se passaren
 Practicant usos tant bells
 De los nobles ab aplauso
 Y del poble ab ver content;
 Puig era 'l fur venerando
 Del esforsat Somatent
 De civich valor exemple
 Y lo guarda fort dels drets.
 Mes un jorn, que may vinguera,
 Un mal-aconcellat Rey
 A las pàtrias llibertats
 Fer un esborranch volgué,
 Y llensantne 'ls ilerdesos
 Braus lo crit de Somatent,
 A defensar s' aprestaren
 Llur bon nom y 'ls antichs drets.
 Setje ne posà allavoras
 A la ciutat l' il-lús Rey
 A qui per últim va obrirne
 Llurs portas per serli atents;
 Mes eix entrant com á amo,
 Lo cap cenyit de llorer,
 En lloch d' agrahir sa amor
 Y premiar sos grants serveys,
 Privá á la noble ciutat
 De que llur Bandera alsés.
 Des llavors uns anys restaren
 Sense Bandera 'ls Pahers,
 Sens dehenas, ni coronela,
 Sens guaytas, ni Somatent;
 Y 'l damasch tant venerat,
 Com si 'n fos un drapot vell,
 En un racó de una caixa
 Cent trossos lo curcò 'n feu.

De las gestas lleydatanas
 Que guardan pergamins vells,
 Se 'n te per la mes gloriosa
 Lo desusat Somatent.
 Retrato de un ardit poble
 N' es lo ver retrato seu;
 Y á qui jo avuy ne saludo
 Esmogut y reverent
 Al recordar aquells dias
 Que no hant de tornar ja mes.

JOSEPH PLEYAN DE PORTA.

LO SAGRAMENT DELS LLEYDANS. (1)

—No hi ha ventura, no hi ha conort;
Companys, es molta nostra disort:
La nostra honra taca 'l gabatx,
De lo plant nostre ne fa son goig,
Y avans que acabi lo mes de Maig
Tenyir lo Segre debem de roig.—

Aixís Ibanyez ne diu ardit
Del Bisbe à casa en solemne nit,
Als que l' escoltan dins un saló;
Mitja dotzena d' ardits ancians,
Que al carré al oure lo ronch tambó,
Al cel enlayran sos ulls y mans.

—Madrid alsada en armas está:—
Del municipi, diu lo degá,
—L' hora d' alsarnos s' esdevingut;
Pel gabaix no haja pau ni repòs.—
Y á quedar torna tot trist y mut
Com si en l' estança ja ningú hi fos.

(1) Poesía distingida ab lo primer accessit al *Ram de lliris de plata* ofert per D. Lluís Roca en lo Certamen de la "Sociedad Literaria y de Bellas Artes de Lérida," de 1880.

Despres de darne fondo sorpir
Lo sabi Utjes diu ab delir:
—Si així huy nos tracta lo mal francés,
¿Qué farà al serne amo demà?—
—Pobres de naltres,—ja d' ira encés,
—Si un jorn nos guanye!—diu En Gomá.

Y altra vegada mut lo saló
Torna á restarne. Lo ronch tambó
La quieta vila ne va voltant,
Entre 'l silenci de negra nit,
Mentres que 'ls ecos van exaltant
Lo foch que crema dels vells lo pit.

La nit es trista, xiula lo vent,
Semblant sas ratxas jemechs de gent,
Que 'ls llums ab furia fan oscilar,
Obrint ab forsa los finestrons.
Tot es tristesa, que 'l bategar
Dels cors aumenta dels jays varons.

—Jo, diu de sopte, com inspirat,
De Lleyda 'l sabi, lo bon Prelat,
Que 'l grave cónclave ne presideix:
Jo encar que jayo, diria aquí
D' alsar banderas avuy mateix.—
Y tots á una cridan: *sí, sí.*

Y 'l pit umplintse de pátri ardor
Vá á la paraula donant calor,
Que 's comunica á tots com un llamp.
—¡Muyra la França!—diu Morelló,
Del séti alsantse y ab màgich clam,
Muyra la França y Napoleó!—

—¡Muyra!—En Ibanyez fa repetir,
Y 'l tirá que á ella nos vol junyir;
Jo jur no darne punt de vagar
Mentres que lliure no sia 'l Rey,
La pátria, 'l trono, lo sacre altar,
Y dar ma vida pel seu servey.—

Y après ne torna á quedar tot mut
Com si 'l cansanci n' hagués retut
De aquells braus jayos lo pátri esprit.

Lo vent á ratos va gemegant,
La nit esfera, trista es la nit,
Com la campana que vá tocant.

—Senyors, al ourerla, diu lo Prelat,
L' Ave-Maria ara ha tocat:
La lley cristiana cumplir devem.
Bell-punt cumplida la tingam ja
De nou de pátria ne parlarém.—
Y 'l res comensa lo bon ancià.

Un colp finida s' es l' oració
Diu lo canonge, En Morelló:
De la campana lo grave toch
D' un recort pátri m' ha fet esment.
Ell fou un dia qui encengué 'l foch
Al cridà ab furia lo somatent.—

—Sí, ne contesta, l' ardit Gomá,
Ell sempre á Lleyda ne deslliurá
Quán en revolta 's veijé subint.—
—Sa veu es santa, veu del cel es,
Lo Mitrat diune, y huy l' us seguint,
Tocar debemla contra 'l francés.—

Y á poch ne sona en lo campanar
De la campana lo trist brandar,
De la campana lo toch confós,
Que fentlo á voltas lo vent intens
Als lleydans crida sens das repós,
Vers á la plassa de Sant Llorens.—

Y en tant la plassa s' ompla de gent,
Al toch continuo del somatent
Que 'ls carrers crusa movent remor,
Ab molt sigili los conjurats
Parlant segueixen ab gran calor
Del palau dintre restant tancats.

La plassa es plena de gom á gom,
Ja ni engolirne pot un sol hom,
Y 'l soroll d' ella n' ofega 'l brant
De la campana de Sant Llorens,
Que, sens das treva, ne va tocant,
Omplint los aires de dol inmens.

La nit es fera, trista es la nit;
 Abaix la plassa s' ou un sort crit;
 Ibanyez ixne llest al balcó,
 Y als seus tornantse ne diu:—¿qué fèim?—
 —Qui li contesta n' es Morelló
 Y ardit n' exclama:—jurar devém.—

Lo brau Ibanyez sa espasa estent
 Pera prestarne lo sagrament;
 Tots demunt d' ella posan la ma:
 —D' huy se declara guerra al traydó
 Lo Mitrat diune, y 'l brau lleydá
 Jura de ferlahi sens compasió.—

Y un jur s' escapa de tots los pits,
 Per l' amor pátri de temps ferits,
 Com si contindrel poguessin mes.
 —¡Guerra à la França!— En Utges clam
 —¡Guerra!—En Ibanyez, respon encés.
 Y tots á una:—¡Guerra! jurám.—

Y après ne surten tots al balcó
 Hont rato ha crema un groch blandó,
 Vella bandera il-luminant.
 Abaix la plassa tumulto 's sent;
 En tant l' esquetlla ne va tocant
 Tocant ab fúria lo somatent.

Beli-punt lo poble veu al Prelat
 Tot en silenci se n' es quedat;
 Lo vent ab furia xiula mes fort,
 De la campana lo clam s' ou clar,
 Y lo ronch partxe lúgubre y sort
 Voltant la vila se sent tocar.

Entre 'l silenci magestuós
 Aixís ne parla 'l Prelat briós
 Al Lleyda poble que escolta atent:
 —La guerra á França n' hem declarat,
 Poble de Lleyda, sus, somatent!—
 Y 'l poble crida:—visca 'l Prelat!—

Y un clám de guerra mágich é intens
 Surt de la plassa de Sant Llorens,
 Que per la vila se va escampant;
 Bramúl de un poble que lliure n' es;

Y en tant la esquetlla ne va tocant,
 S' ou per d ovulla:—¡guerra al francés!—

Y mentre 'l poble desfoga 'l pit
 Pels carrers dantne de guerra 'l crit,
 De genolls resa lo bon Prelat.
 Ja 'l Lleydá guerra jurá al traydó,
 Sagrament pátri, may l' ha trèncat.
 Ab sanch sellarlo, sabrá com bó.

JOSEPH PLEYAN DE PORTA.

LA FESTA DE SANT BLAY.

Eal la gaita aliente
Bailad alegremente, alegremente.

PABLO PIFERRER.

Ja n' surten, ja, las cuadrillas
Per Boters y Sant Martí.
Cap al eral van alegres
Fadrinetas y fadrins:
Qu' avuy n' es de Blay la festa
La festa del benehit,
Y encara s' serva l' usansa
L' usansa de temps antich.
Panerets ab cintas roijas
Duhén las noyas guarnits,
Plens dels fruits que benehiren
En l' iglesia aquest mati.
Pansas, figas, nous y prunas
Ginjols, pomas y raims,
Redorts y pastas mauradas
Y coquetas de sagí.
Tot es plaher y tabola
Cantars ressonan festius,

Entre l' repich dels panderos
 Y entre l' acort dels violins,
 Y va augmentant la gatzara,
 Pús vá creixent lo gentiu:
 Que avuy tothom surt á fora;
 Que avuy ningú s' queda dins.
 Arriban las comitivas
 Y sehuen del camp en mitg:
 Toballons de flor de malva
 Se extenen aquí y allí,
 Borreguets y ensaginadas
 Atrauhen ab son etxls;
 Qu' avuy n' es de Blay la festa,
La festa del benehil.
 Menjaune, noyas de Lleyda,
 Ab dols afany y desitg;
 Que ús guardi de mal de gola,
 Que vida tingau felts.
 Aixis sant Blay vos ajudi,
 Y ús dugan molts anys aquí
 Donsellas vostres promesos,
 Casadas, vostres marits.
 No n' es encara vinguda
 La primavera gentil:
 No han fet son esclat encara
 Las novas rosas y ls' llirs;
 Pero eterna primavera
 En vostra cara somriu;
 Un clavell es cada boca,
 Cada front un gessamí.
 Llum com vostres ulls escampan,
 La del sol no n' te mes brill;
 Per có s' amaga entre núvols
 Vergonyós y engelosit.
 Aroma com dissemina
 L' alé de vostre respir,
 De mes fragancia no n' porta
 Lo ventijol dels jardins.
 Ni com vostra veu hi ha alosas
 Que dongan millors refils;
 Be 'ls aymants vo l' acompanyan
 Dels plens beyres entre l' drinch.
 Del eral ne feu vosaltres
 Per Sant Blay un paradís.

¡Si est jorn que l' poble senyala
 Sisquera no tingués fi!
 Jo també hi vaig á las eras,
 Que á fé m' agrada eix estil:
 Costum llegada dels pares,
 Seguiria deuen llurs fills.
 Anémhi al eral minyonas:
 Anémhi al eral fadrins;
 Qu' avuy n' es de Blay la festa
La festa del benehil.

LLUIS ROCA Y FLOREJACHS.

LOS TIMBALERS.

Ja no sonan las timbalas
 Com solian altres temps,
 Quan los timbalers anaban
 En llurs mulas caballers.

Oh temps passats qui os mira,
 Qui os mira y lluny os veu,
 Migrat de dol sospira
 Y os prega que torneu.

Allavors tot era joya,
 Allavors tot era pler;
 Las llibertats ne regnavan
 Y eran sagradas las lleys.
 Las lleys que 'l poble servaba
 Y acataba 'l mateix Rey,

Y Rey y poble acatantlas
Ne feyan de tots lo bé.
Oh temps passats qui os mira,
Oh temps passats qui os veu.

Allavors la Coronela
Feya á la vila 'l servey,
Y quán á la guerra anaba
La comanaba 'l Paher.
Las mares jamay ploravan
Al vindre 'l mes de Febré,
Y la festa ab goig se feya
La festa del Candeler.
Oh temps passats qui os mira,
Oh temps passats qui os veu.

Allavors tot era joya,
Allavors tot era pler,
Y la octava del Sant Chorpus
Se feya ab ver lluhiment.
Del ciutadá 'l cor batía
Sols per la pátria y la fé,
Sens que al darlo tot á ellas
Pel amor may n' hi manqués.
Oh temps passats qui os mira,
Oh temps passats qui os veu.

Las professons que se 'n feyan
Ja no 's reveurán may mes:
Allavors encara hi 'navan
Devant seu los timbalers,
Ab sas gramallas vermellas,
En llurs mulas caballés,
Y á cada repich que 'n daban
Los pits n' anavan batent.
Oh temps passats qui os mira,
Oh temps passats qui os veu.

Allavors encar dels grémis
Portadas per los caps d' ells,

Las damasquinas banderas
Feyan l' honra al Sagrament;
Y ben envoltat de nobles
Enarborat pel Paher,
Lo penó de Santa Eularia
Hi anaba solemnement
Oh temps passats qui os mira,
Oh temps passats qui os veu.

Allavors encar la plassa,
L' ampla plassa de la Seu,
Hont son palau hi tenían
Son palau los Comptes-Reys.
N' era tota per lo poble
Hont sos balls soliahi fer,
Del cornamusa als compassos
En los dolsos jorns festers,
Oh temps passats qui os mira,
Oh temps passats qui os veu.

Allavors encar se feyan
A Lleyda doctors en lleys,
Y de ella Papas sortían
Y també Sants com Ferrer.
Com en catalá 's parlaba
En catalá ó llatí vell
Las lleys tothom ne sabia,
Que tórcer may se pogué.
Oh temps passats qui os mira,
Oh temps passats qui os veu.

Allavors en pau y en guerra
Tot era en Lleyda content,
Quan los timbalers anaban
En llurs mulas caballers.
Que heralts de guerras y festas
Essentne indistintament,
Los repichs de sas timbalas
Daban sempre al poble pler
Oh temps passats qui os mira,
Oh temps passats qui os veu.

Ara ja en l' oblit perdudas
Las costums d' aquells bons temps,
Indiferent veu lo poble
Als timbals y als timbalers.
Que imatge de passats dias
Grants per la Pàtria y la Fé,
Sols qui 'ls coneix los anyora
Son recort dantli encar pler.

Oh temps passats qui os mira,
Os mira y lluny os veu,
Vostre retorn sospira
Y os prega que torneu.

Ja no sonan las timbalas
Com solian altres temps,
Ja no sonan las timbalas
Ni tampoch sonarán mes.

JOSEPH PLEYAN DE PORTA.

À LA BANDERA DE LA PÀTRIA.

Bandera de Santa Eularia,
Pendó de la independència,

VICTOR BALAGUER.

Que felissos aquells temps,
Los temps en que 't passejaves
Garrida per la ciutat
Tot rumbeixantne tas galas.
Com á un Sant los ilerdesos
Al passar te veneraban;
Y al retornar de la guerra
Encara tota fumada,
Si te 'n feyan de saludos,
Y si te 'n feyan de salvas.
Los Rèys plens de gelosías
Ab trist esguart te miraban,

Perque en tu lo Dret ne veyan,
 Que las llibertats guardaba.
 En la professó del Chorus
 Tu may del mon hi mancavas,
 Tenintne per pendoners
 De la ciutat els gerarcas,
 Per cordoners alts prohoms,
 O doncells de grant prossápia.
 Al ovirarte lo poble
 Son colrat front abaixaba,
 Y als petits aixís ne deya
 Ab joya y reverenciante:
 «Guaytéusela bé, minyons,
 Guaytéusela que ara passa
 La bandera guardadora
 Dels sagrats furs de la Pàtria »

Y no sols en professons
 Surtias tú á rumbeixarte;
 Los dias de grant perill
 N' eran tas millors diadas.
 Ardida fins l' heroisme
 May en ton lloch ne faltavas,
 Ja t' agraviés l' extranger,
 Ja ton Rey fos qui t' mancasse.
 Ferma sempre al finestral
 Allí l' somatent cridavas;
 Quan armat ja lo tenias
 Te 'n 'navas á Santa Eularia, (1)
 Y après que tos prechs li feyas
 Devant de l' host te posabas,
 Fent de guió á n' als valents
 Que á ton darrera martxavan;
 Y 'l primer quadrell per tú
 Valerosa ne cercabas
 Si per atsar á la lluyta
 Los teus servidors n' entravan;
 Que eras tú 'l lábaró sant
 Per las fortas hosts lleydanas,
 Y d' ardiment las umplias,
 Y de llers sas fronts ornavas,
 ¡Oh, tú, l' hermosa Bandera
 De las llibertats pus santas!

(1) Capella que hi havia en lo convent de la Trinitat, fora l' pont

Mes aquells jorns son passats
 Aquells jorns d' altas haçanyas,
 Y sols los recorts ne quedan
 Que n' esmenta ab dol la pàtria.
 Des que tu desparesqueres
 Sembla que aquí tot hi manca.
 Fins lo cel s'es embrunit
 L' hermós cel d' altrás diadas;
 De l' antiga fé y costums,
 Perduda tú, ningú 'n parla,
 Y se n' es mort l' alegría,
 Nom vá n' es l' amor de pàtria,
 Y 's trovan tos antichs fills,
 Aquells que may t' olvidaren,
 Com estranys en sa ciutat
 A qui mena jent forana.
 Mes tant dol vindrá à finir,
 Si bé ja massa ne tarda;
 Prou qu' açó 'ls surpirs ho dihuen
 Dels que esperan y ab fé t' ayman,
 Prou de la terra 'ls Profetas
 Ha temps que esmoguts ho cantan,
 Fent los pits glatir de goig
 Sas inspiradas esparsas.
 Aquell jorn, dolsa Bandera,
 Si per sort d' ell brillás l' auba,
 Faria la ciutat festa,
 N' hi hauria grants alimarias,
 Y en ton gòtich finestral
 Que 'l cel encar quart intacte,
 De nou ton brill mostrarias
 Á la llum de grogas atxas
 Y de las vellas graellas
 Encesas baix á la plassa;
 A reveuret tots vindrian
 De ver joya plena l' ànima,
 Y fentne bells picaments,
 Y ab atronadoras salvas,
 «Benvinguda, benvinguda,
 Grants y xichs ensemps cridaran;
 «En hora bona 'n retornas
 La Bandera de la Pàtria.»

RAM DE LLIRIS DE PLATA.

OFERT PER EN LLUIS ROCA Y FLOREJACHS Á LA MELLOR POESÍA HISTÓRICA
REFERENT Á UN FET DE LLEYDA Y GUANYADA PER EN JOSEPH PLEYAN
DE PORTA AB SA POESÍA *En Baget*, EN LO CERTAMEN CELE-
BRAT PER LA «SOCIEDAD LITERARIA Y DE BELLAS ARTES
DE LÉRIDA» EN L' ANY DE 1880.

EN BAGET.

Caminante para aquí,
Que el francés aquí paró,
El que por todo pasó
No pudo pasar de aquí.

*Victores Marengo, Austerlitz et Jena
hic victi fuerunt. Diebus VI et XIV
junii anno MDCCCVIII. (1)*

Era un cap-vespre—Baget parlava
Ab sa esposa—junt á la llar,
Ella, plorosa,—se l' escoltava
Y éll així deya—resolt y brau.
—Bellpunt clareji—la llum del día
Dret á la guerra—tinch de partir;
Lo plant aixuga—la muller mia
D' anar á lluyta—lo deber tinch.
M' ha fet la Junta—comanda honrosa
De no dar treuha,—pau al francés,
Y á fé que 'm reca—tan bella cosa
Per dals á entendre—quí es en Baget,

(1) Inscripció que debía posarse en lo monument que 's projectá alsarse en lo Bruch en commemoració de la derrota del francés.

L'ardenta flama—en mon pit cova
 Del amor pátri—que 'm crema 'l cor,
 Y es tant intensa—que 'l seny me roba
 Y de minvarla—duenyo no soch.
 Quán de la pátria—los drets perillan,
 Quán gent estranya—la vol junyir,
 Quán sa front pura—soberbs humillan
 Deber de aydarla—n' es de sos fills.
 Demà al llevarse,—donchs, lo nou dia
 Partir, esposa,—dech cap al Bruch,
 La gent que porto—no te pas tria,
 La gent que porto—per cent val ú.
 Dels llors que guanyi,—la mia esposa,
 Bella garlanda—tú 'n teixirás,
 Y si acás moro—sobre ma llosa
 De dol vestida—á posar irás.
 Adeu m' aymia,—que allá á la plassa
 Dalit m' espera—mon regiment,
 Mentres jo brandi—lluny tú ma espasa
 Tú als fills els mostras—á odià 'l francés.

Y dels lleydans entre 'ls vitors
 Y escoltant llurs picaments
 Vers lo Bruch Baget fa vía,
 Al front de son regiment.
 Los soldats que ab éll s' emporta
 Renóm gosan de valents;
 De la conca son del Segre
 Tots paisans del Coronel.
 Mal armats podrán anarne
 D' escopetas y fusells,
 Mes com lo coratje 'ls sobra
 Ni tampoch ne fan esment.
 Així que 'l pont ne travessa
 Ja los n' arenga en Baget:
 Bona mostra es de la prédica
 Lo seu airòs ardiment.
 Calsa curta y espardenya,
 Penjat á la espatlla 'l jech,
 La bayoneta á la fàixa
 Tirat al coll lo fusell,
 Així van tots, animosos,
 Així van de lleugers.

Quán en Baget se 'ls aguayta
 Batrer de goig lo cor sent,
 Y un fort crit de ¡visca Espanya!
 Llensa al aire, d' amor plé.
 Aprés á caminar torna,
 Y mirant de Lleyda en vers,
 —Ja veurás, conmugut diuli,
 Si ton nom sentar sabém.
 Adeu ma pátria volguda,
 Hont tots mos tresors hi deix',
 Jo podré peri en la lluyta,
 Mes la mort no 'm fa pas res,
 Si la sanch que mon cos véssi
 Per deslliurarte serveix
 Del traydor que vol junyirte,
 Del traïdor é iních francés.—
 Y apretant esperonada
 Al ventre de llur corcer,
 —Vía 'l Bruch, torna á cridarne,
 Vía 'l Bruch, companys aném.—

Y dret á Igualada—ne martxa 'l estol
 Ab ànsia de batres—ab ànsia de sanch,
 Al aigla francesa—per ompler de dol,
 Portant de sas filas—Baget al devant.

Y á martxas dobladas,—corrent dia y nit,
 Cent pobles travessa,—lo brau regiment,
 Do vulla que arribi—essentne aplaudit
 Al veurer son noble—son bell ardiment.

Los murs de Igualada—per fi ja ne veu
 Y 'l Bruch que al lluny n' alsa—son front de gegant,
 Y ab goig també mira—com s' alsa prop seu
 Lo cel amostrantne—lo bell Montserrat.

Baget al guaytarlo—se lleva 'l morrió,
 Lo pit de esperansa—omplint sili grat,
 Aprés ne murmura—una curta oració
 Y *avant*, diu girantse—als seus, *sempre avant*.

Y avant ne caminan—ardits y lleugers
 Petjant d' Igualada—al so dels tambons,
 Ab l' arma á l' espatlla,—los amples carrers,
 Del poble entre vitors—al aire 'l pendò.

Lo Batlle d' Igualada,
Que espera sa arribada,
Saluda al regiment;
Y ab veu del cor nascuda
Tot reclamant sa ajuda
Va al Coronel dient.

Senyor, la host francesa
De odi y rabia encesa
Aqui demunt tenim,
Y altiva 'ns amenassa
D' entrar á sach la plassa,
Si á rébrerla no eixim.

Chabran es qui comanda
De llops l' inica banda,
Lo general crudel,
Y si no 'ns deu ajuda,
La vila está perduda,
Perduts, som, Coronel.

Lo Coronel Contesta:
—Alseu, Batlle la testa,
No os ajupiu al dol;
Lo sometent armeune
Y tots á punt esteune,
Pot ser trovèm consol.

¿Ahont es l' enemich ara?—
—Serà prop de Vall-clara
Segons và de feixuch.—
—Donchs, deume uns quants esplas
Que ensemps sian fels guías
Per durnos cap al Bruch.—

—¿Penseu l' enemich retre?—
—Al menys l' he de escometre,
Que á açò ve 'l Regiment;
Y os fio que Igualada
Per ell no será entrada
Si alseu lo sometent.—

Lo Batlle ja encomana
Que toqui la campana
De sometent lo toch,
Lo toch que á las gentadas

Ne posa electrizadas
De sant, de pátri foch.

Y en tant cundeix la alarma
Y 'l sometent se n' arma
Dels braus igualadins,
Y 'l so de la campana
S' exten per l' ampla plana
Hasta 'ls mes llunys confins.

Baget la rambla enfila
Y surt ja de la vila
Al front de sos soldats,
Que ansiosos ja de gloria
Y al crit de 'l *gabatx moria*
Ne van entussiasmats.

Y al trist só de las campanas
Que al entorn escampa 'l vent,
Via 'l Bruch Baget camina,
Via 'l Bruch va 'l Regiment.
Tanthost llurs cingles ne petja
Del gabaix noticias reb,
Las noticias que ni 'n donan
Son de que prop và 'l francés;
Que Chabran es qui las aiglas
Del impéri dirigeix,
General que may fins ara
Girar grupas li han fet fer.
Mes Baget á qui n' alenta
Un ocult pressentiment,
Mana fer alto á la tropa
Per que prengui un poch d' alé,
Y endressantlos la paraula
En tant s' apropa 'l francés,
Aixl parla ab entussiasme
Aixl diu al regiment.

—Del Segre á las boreras—tenim la dolsa llar,
Y en ella la familia—que anima nostres cors;
Per ella y per la pátria—aquí som á lluytar;
Companys, lo gabaix brindans
Alt nom á conquistarnos—la front á ornar de llors.

Jo sé que 'l foch que cova—y alena en vostres pits
 Foch sacre es que á la gloria—avuy nos portará,
 Tenir fort en la lluyta—ja os veig á tots ardots,
 Devant vostra bravesa—
 L' estrella de la França—avuy s' eclipsará.

Si algú en mitj la matansa—s' arredra á tanta sanch,
 Tancar los ulls y ab ayma—ferir á tots cantons,
 Que avuy las feras aiglas—rodar deuhuen pe 'l fanch,
 Al sant crit de la pàtria
 Alsat pe 'ls fills de Lleyda—tornats en fers llahons.

Compans, la gent gabatxa—que provi vostre ardor,
 Y puig que tras la serra—los sento ja venir
 La pàtria vos alenti,—lo cel os dó valor,
 Y un jorn la pàtria historia
 Vostres clars noms joyosa—fará en sos fulls lluhir —

Y al crit de pàtria,
 Móri 'l gabatx,
 Serra avall corren
 Dalits de sanch,
 Duyentne sempre
 Baget devant.
 Quán Chabran mira
 Al estoi brau,
 Fa girar grupas
 A son caball.
 Quán sas gents sentan
 De mort los clams,
 De son brau gefe
 Corren detrás.
 —¡Au! Baget crida,
 No han de escapar,
 Caiguin las aiglas,
 Mori 'l gabaix,
 Escopetada
 Y á élls, avant!—
 Y ab tanta furia
 Se tiran ja
 Del gabaix sobre
 Los braus lleydans,
 Que rius ne vessan

De negra sanch,
 Sanch de francesos
 Que fator fá.
 Chabran prou crida
 Per reanimar
 Als seus que fujen
 Esporucats,
 Mes quán ne miran
 Las amplas valls
 Restar sembradas
 De valents tants,
 Que es de defendres
 Ni de parar,
 Feyna prou tenen
 Per escapar.

Y diu que Barcelona—passadas duas nits,
 Retuts veigé arribarlos—d' espant estremordits
 Y quán los que quedaren—del Bruch ne fan esment,
 Encar de po tremolan
 Al recordar de Lleyda—l' heróich regiment.

Baget lluytá com héroe—deixant al Bruch grabat
 Per sa immortal memoria—son nom als lleydans grat;
 La fé y la pàtria foren—l' ensenya que 'l guiá.
 Si may l' extranger torna
 Ja 'ls fills de Lleyda saben—á qui han de imitar.

JOSEPH PLEYAN DE PORTA.

DSol-4/0002

Los Cossos.

(FESTA POPULAR).

Es música todo el viento,
Es todo el valle alegría,
Toda la tierra armonía.

PEDRO CALDERON DE LA BARCA.

Gran diada, gran diada
Solemnisa vuy la gent
Que vinguda n' es la festa
N' es la festa del Roser.
Ja las plantas se revivan
Que esmortiren passats frets:
Son fugidas ja las boiras
Tristas boiras del ivern.
Cada dia mes encanta
La riquesa del bon temps;
Si Abril duya flors preciosas
Maig encara portan' mes.
Tot senyala nova vida;
Tot respira nou plaher.
Reyna del mon la alegre primavera
Desplega de hermosura rich mantell.

Gran gatzara, gran gatzara
 Hi ha per plassas y carrers;
 De la Verge de las Rosas
 N' es vuy dia lo festeig.
 Prou los cántichs de l' Aurora
 Ho anunciaban matinet:
 Pregonantho las campanas
 Van ventadas á tot vent,
 Bull lo poble de alegría:
 Tocan horas; son las deu.....
 Ala! ala! que pels còssos
 Ja s' prepara lo jovén.
 A la ermita veniu noyas,
 Portau rosas y clavells:
 Avans de comensar *las corregudas*
 Del *Maig* en torn un rato ballarem.

N' es gran premi *la cordera*
 Qui la alcanza gran sort te:
 Pot vantarse que en las firas
 No sen troban de tan preu.
 Per guanyarla qui la vulla
 Deu venirne ben corrent
 Desde l' fondo de la ermita
 Fins la plassa de la Creu.
 Ala! jóvens! que non' pisca
 Qui no arrisca diu la gent.
 Ja ús esperan las fadrinas:
 Bon coratje fadrinets.
 Qui mes vulla, mes hi diga:
 Qui mes puga corri mes.....
 Tres cuarts d' onse ja son: doneuvos pressa,
 Que dintre un quart ja no hi sereu á temps.

Cuatro jóvens ja s' disposan,
 Mossos guapos son tots ells:
 L' un en Jaume, l' altre en Pere
 L' altre en Tito l' altre en Pep,
 Ja s' descalsan la espardenyá
 Pera correr mes lleugers:
 Tots ne llansan jech y gorra
 Perque embrassan gorra y jech.
 Ja tots quatre se afileran;
 La tabola creix y creix:

Tot lo poble d' estos còssos
 Vol saberne lo llument.
 Hi ha noyetas que s' afanyan
 Pera veurels ben propet,
 Y á caball puja un *majoral* que al frente
 Pendrá l' escape per obrir carrer.

Tocan horas, son la onse.....
 Fora! fora! fora, gent!
 Ab veu forta crida l' guía
 Que vá al frente caballer.
 Ja n' apreta esparonada;
 Ja n' arrancan detras d' ell
 Tots los quatre que dels còssos
 Se disputan lo llorer.
 Fora! fora! fora! fora!
 Bon coratje, fadrinets.
 Ala! ala! ala! ala!
 Qui mes puga, corri mes.
 La distancia no us espanti
 Correu forsa, tingueu ferm.....
 Mes que las camas fluixejar vos semblian
 Animo y correr! ja seuréu despres.

A la *fitá* ja s' atansan;
 Ja s' acostan á la Creu.
 N' es en Pere qui n' arriba
 Qui n' arriba lo primer.
La cordera! déulay! déulay!
 La ha guanyada..... seua es:
 Tota ansiosa ja l' aguarda
 Sa *promesa* l' Isabel.
 Regalarli *la cordera*
 Vol lo jove... molt ben fet:
 Rebin, rebin, l' un y l' altre
 Nostre alegre perabé.
 Que per sempre ben felissos!
 Pugan viurer tots dosets,
 Y á éll en festas majors li deixi l' *Còssos*
 Guanyar sempre la Verge del Roser.

RECORT.

A LA SABIA ESCRIPTORA CATALANA

NA MARÍA JOSEPHA MASSANÉS;

EN SA PARTIDA DE LLEYDA.

À tall de heralts, per durnos elets la alegre nova
D' aquella hermosa festa hont en galana trova
L' amor, la *fé* y la *patria* recullen dolsos cants,
Onse anys farà ben prompte que á llerda sa germana
De goig ab crits feu vindrer Favencia la romana
Tres de sos fills, en lluytas del *gay saber* triunfants. (1)

(1) En 30 d' Abril de 1868 vingueren á Lleyda y en ella s' reuniren ab los poetas castellans invitats pel' Consistori dels Jochs Florals de la llengua Catalana á la extraordinaria solemnitat de uanyal que tres dias mes tart debia tenir lloch en Barcelona. los distingits trovadors En Eduart Vidal, En Conrat Roure y En Joaquim Asensi d' Alcántara, aquest últim ara ja malhauradament finat: los quals foren aquí rebuts ab grans festejos y sollicitament obsequiats durant sa permanencia. A aquest memorable aco nteixement es que fan referencia las primeras estrofas de la present poesia.

Jo, en son recés al véurels, con un ressò del noble
 Delit ab que ls' rebía plé de carinyo l' poble
 Que ab los natus aromas embauma mos respirs,
 «¡Ben arribats—brindantlos, diguí, fraterna copa—
 Á la Ciutat antiga de la boscana llopa,
 Á la Ciutat moderna dels pals y dels tres llirs!

«Batent ab doble forsa los cors, si acás la llenga
 Per la emoció trabada no fá que prou se entenga
 Cuan gran es la fortuna cuan intims los plahers,
 Bé ls' poden dir als hostes lo grat de sa vinguda.
 La multitud si miran que ab frenesí ls' saluda,
 ¿Dupte n' tindrán los ínclits, los nobles missatgers?...

«¡Sian benvinguts!—Ab notas que brollin argentinas
 Reculli l' patri Segre la veu de sas ondinias
 En ample chor juntantlas al victoreig festiu,
 De germanó com himne que estreta sempre duri,
 Com crit d' honor y aplauso, com un felis auguri
 D' aquell regnat de gloria que al pensament somriu.

«¡Sian ben vinguts los dignes cantors de Catalunya,
 Y aquells ensemps ho sian que, atrets de terra llunya
 Per son convit, arriban egregis trovadors,
 Y aquí, com primer terme, los donan de Castella
 L' abrás que ab suau llassada, jamay abdura anella,
 De tots ha de mantindre armonisats los cors!»—

Aixís, Senyora il-lustre, tributs de simpatía
 Rendí ma patria á vostres germans en l' Art un dia,
 Cuand dols concert de citras alsaren dins sos murs.
 Aixís mateix susara von' rendí á Vos ofrena
 Cuand per breu temps vinguereu á fer estancia amena
 Aquí hont tant purs los aires son y ls' amors tan purs.

Donchs, bé: si al retonarvon' demá á vostra Vallcarca,
 Si novament al véurer la llum de eixa comarca,
 Hont cregué l' moro un dia son paradís trovar,
 Plana que, circuintla, mantell riquissim dona
 Á la potent, insigne y aymada Barcelona
 Mentres li broda fimbria de perlas l' ample mar;

Si entre la pau sabrosa de aquella dolsa y quieta
 Morada hont vibrar fereu ab vostre enginy de poeta
 L' arpa dels sagrats càntichs, la lira dels amors,

Y la robusta trompa dels fets heróichs, en alas
 Del temps volant per sempre vostre renom, de galas
 Omplint las patrias lletras, y vostre front de llors;

Si entre l' brigit que llansa la infatigable industria
 De fabricants y artistas, perque jamay se frustra
 L' afany del gran pervindre que l' catalá preveu;
 Si entre l' traqueig sens treva ab que veureu, Senyora,
 Ardents monstruos de ferro y naus tallants tot hora
 Volar y aquella vida portar per tot arreu:

Si en mitg de tal grandesa y de delicia tanta
 Feu—la n' fareu—memoria del temps que vostra planta
 Ha divagat de Lleyda pels camps sempre atractius,
 Si feu esment dels dias que aquí hau passat, d' alegre
 Sojorn, si un eco 'us queda del dols remor del Segre,
 Si d' altrás nits ben gratas recorts guardau jolius;

Pensau que tampoch pérdrerse podrá aquí la memoria
 Tant fundament impresa per Vós que sou la gloria
 De nostra hermosa terra. Pensau que l' rich perfum
 De tanta poesía com heu aquí deixada
 Sempre ha d' omplir de frescos olors esta contrada,
 Pus es d' amors essencia que res del mon consum.

Avuy, felicitantvos ab tremolosa rima
 —Mon cor vos n' es fiansa; mon cor que en gran estima
 Té vincles que en bon hora poguerem reanudar,—
 Comiat vos dono, enveja tenint de eixa comarca
 Hont un artístich temple vos guarda obert Vallcarca
 Defés per las montanyas, afalagat pel' mar.

LLUIS ROCA Y FLOREJA CHS.

Lleyda 19 de Mars de 1879

TAULA

TAULA.

A LLEYDA.—Dedicatoria.. plana 5

GRATS RECORTS.—Per doña María Josepha Massanés. 9

GLORIAS DE LLEYDA —Per En Lluís Roca y Florejachs.. . . . 17

LO MARTRE DE LA INDEPENDENCIA ILERGETA.—Per En Joseph Pleyan de Porta.. . . . 31

INDIBIL Y MANDONI —Per En Angel Guimerá. 39

LA BATALLA DE IERDA.—Per En Frederich Soler. 47

LOS FANALETES DE SANT JAUME.—Per en Lluís Roca y Florejachs. 51

LA PRESA DE LLEYDA —Per en Joseph Pleyan de Porta.. . . . 57

LLEYDA CATALANA.—Per En Francesch Ubach y Vinyeta. 63

LLEYDA RECONQUERIDA.—Per En Lluís Roca y Florejachs. 73

LO TEMPLARI DE GARDENY.—Per En Joseph Pleyan de Porta. 77

LO PRÍNCIP DE VIANA.—Per En Francesch Ubach y Vinyeta. 81

LO PRES DE LLEYDA.—Per en Frederich Soler.. 89

LO MOTÍ CONTRA EN JOAN II.—Per En Joseph Pleyan de Porta.. . . . 95

ROMANÇ NOVAMENT TRET DEL TERCER SITI QUE DURANT LAGUERRA DELS SEGADORS
SUFRI LA CIUTAT DE LLEYDA, L' ANY 1646. — Per En Francesch Ubach y
Vinyeta. 103

LA GRAN DEFENÇA DE LLEYDA —Per En Joseph Martí y Folguera.. . . . 111

LAS VESPRAS CECILIANAS.—Per En Lluís Roca y Florejachs 119

Á LA MARE DE DEU DELS DESAMPARATS.—Per En Pere de Alcántara Penya.. . . . 127

LO SOMATENT.—Per En Joseph Pleyan de Porta.. 127

LO SAGRAMENT DELS LLEYDANS.—Per En Joseph Pleyan de Porta. 135

LA FESTA DE SANT BLAY.—Per En Lluís Roca y Florejachs.. 145

LOS TIMBALERS.—Per En Joseph Pleyan de Porta.. 149

Á LA BANDERA DE LA PÁTRIA.—Per En Joseph Pleya de Porta. 153

EN BAGET.—Per En Joseph Pleyan de Porta. 159

LOS CÓSSOS.—Per En Lluís Roca y Florejachs.. 167

RECORT.—Per En Lluís Roca y Florejachs. 171

